

Аналітичний звіт

«УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ВПРОВАДЖЕННІ ІНСТРУМЕНТУ UKRAINE FACILITY ТА ПЛАНУ УКРАЇНИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ»

Авторський колектив:

Григорій Борщ

Георгій Титаренко

Мирослава Майніна

Віктор Лях

Редакторка-методологиня – Каріна Кальник

Аналітичний звіт підготовлений у межах **проекту «Фенікс: Сила спільнот»**, що **реалізується Фондом Східна Європа** за фінансової підтримки Європейського Союзу. Зміст матеріалу є винятковою відповідальністю авторського колективу і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу та Фонду Східна Європа.

Для безкоштовного поширення.

Продаж і комерційне використання цього видання заборонені.

Київ – 2026

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. UKRAINE FACILITY ЯК ІНСТРУМЕНТ СИСТЕМНОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	8
1.1 Що таке Ukraine Facility і чому всі про нього говорять?	8
1.2 Ukraine Facility: хронологія ключових рішень	10
1.3 Цілі запровадження інструменту Ukraine Facility	11
1.4 Фінансування та розподіл коштів	13
1.5 Звітність. Контроль. Відповідальність	17
Як Україна звітує про виконану роботу?	17
Хто контролює використання коштів?	18
Які наслідки за порушення правил?	19
РОЗДІЛ 2. КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ UKRAINE FACILITY ДЛЯ МІСЦЕВОГО РІВНЯ	20
2.1 Ukraine Facility для місцевих громад: зміст та використання	20
2.2 Можливості Ukraine Facility для громадянського суспільства	25
РОЗДІЛ 3: ПЛАН УКРАЇНИ: СТРУКТУРА ТА КЛЮЧОВІ ІНДИКАТОРИ ДЛЯ МІСЦЕВОГО РІВНЯ	28
3.1 План України як дороговказ майбутніх реформ	28
3.2 Реформа децентралізації: очікувані зміни	30
3.3 Ключові актори впровадження змін	30
3.4 Децентралізація та регіональна політика: структура та зміст	31
Реформа 1: Просування реформи децентралізації	33
Реформа 2. Посилення інструментів залучення громадян до процесів ухвалення рішень на місцевому рівні	35

Реформа 3. Посилення розробки та реалізації регіональної політики	37
РОЗДІЛ 4. ЗВІТИ В МЕЖАХ ПАКЕТУ РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: 2023–2026 РР.	41
4.1. Що таке звіти з розширення ЄС та які країни вони охоплюють	41
4.2. Звіти з розширення для України	42
4.3. Розділ 22 «Регіональна політика та координація структурних інструментів»: залучення ОГС	46
4.4. Ресурси у сфері участі в процесі євроінтеграції, регіональному та місцевому розвитку, які доступні для громадського сектору в Україні	48
РОЗДІЛ 5. МЕПІНГ ПРОЄКТІВ ПІДТРИМКИ У СФЕРІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	50
РОЗДІЛ 6. ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК СПІЛЬНА СПРАВА: ПОДОЛАННЯ РОЗРИВУ МІЖ НАЦІОНАЛЬНОЮ СТРАТЕГІЄЮ ТА МІСЦЕВИМИ ГРОМАДАМИ У МЕЖАХ UKRAINE FACILITY	53
6.1. Зміна парадигми сприйняття євроінтеграції	53
6.2. Бар'єри для малих та регіональних ОГС	53
6.3. Стратегічні рекомендації для стейкхолдерів (Уряд, донори, міжнародні партнери)	54
6.3.1. Демократизація знань та комунікації	54
6.3.2. Інвестиції в «м'яку силу» регіонів (Pillar III)	55
6.3.3. Створення майданчиків для діалогу	55
РОЗДІЛ 7. ДОРОЖНЯ КАРТА ДЛЯ ОГС: ПРАКТИЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ПОСИЛЕННЯ УЧАСТІ У ВПРОВАДЖЕННІ UKRAINE FACILITY	56
7.1. Стратегічний рівень: переосмислити власну оптику участі	56
7.1.1. Вивчайте План України як базовий орієнтир	57
7.1.2. Сприймайте Ukraine Facility як «Університет євроінтеграції»	57
7.2. Рівень партнерства: від конфлікту до коаліцій	58
7.2.1. Діалог замість конфронтації з владою	58
7.2.2. Об'єднуйтеся у галузеві та регіональні мікрокоаліції	59
7.3. Операційний рівень: інструменти, знання і повсякденні практики	59
7.3.1. Вчіть мову європейських процедур і вимог	59
7.3.2. Використовуйте можливості Компоненту III (Pillar III)	60
7.3.3. Шукайте можливості через Компонент II (Pillar II)	60
7.3.4. Проявляйте ініціативу	61
ВИСНОВОК	63

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ВПО – Внутрішньо переміщені особи

ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку

ЄІБ – Європейський інвестиційний банк

ЄС – Європейський Союз

КМУ / Уряд – Кабінет Міністрів України

МСП – Малі та середні підприємства

ОГС – Організації громадянського суспільства

ОЕСР / OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) – Організація економічного співробітництва та розвитку

ОМС – Органи місцевого самоврядування

ОТГ – Об'єднана територіальна громада

ПРООН – Програма розвитку ООН

ЦОВВ – Центральні органи виконавчої влади

ФЄС – Фонд Східна Європа

BMZ (German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development) – Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку Німеччини

BGK (Bank Gospodarstwa Krajowego) – Банк національної економіки Польщі

DFC (U.S. International Development Finance Corporation) – Корпорація фінансування міжнародного розвитку США

DG ENEST (Directorate-General for Enlargement and the Eastern Neighbourhood) – Генеральний директорат з питань розширення та східного сусідства

DMFA (Danish Ministry of Foreign Affairs) – Міністерство закордонних справ Данії

DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management) – Назва платформи для управління публічними інвестиціями

EUACI (EU Anti-Corruption Initiative in Ukraine) – Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні

EUAM (EU Advisory Mission) Ukraine – Консультативна місія Європейського Союзу в Україні

FMO (Dutch Development Bank) – Нідерландський банк розвитку підприємництва

IFC (International Finance Corporation) – Міжнародна фінансова корпорація

IPA (Instrument for Pre-accession Assistance) – Інструмент передвступної допомоги ЄС

JBIC (Japan Bank for International Cooperation) – Японський банк міжнародного співробітництва

KfW (Credit Institute for Reconstruction) – Кредитна установа для відбудови

MFA* (Macro-Financial Assistance) – Пакет макрофінансової допомоги ЄС

NDICI (Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument) – Інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва

OLAF (European Anti-Fraud Office) – Європейське бюро з боротьби з шахрайством

RRF (Recovery and Resilience Facility) – Інструмент ЄС для відновлення та стійкості

SECO (State Secretariat for Economic Affairs) – Державний секретаріат Швейцарії з економічних питань

SIDA (Swedish International Development Agency) – Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку

SDC (Swiss Agency for Development and Cooperation) – Швейцарське агентство з розвитку та співробітництва

ВСТУП

Повномасштабна війна радикально змінила умови, у яких Україна одночасно вирішує завдання оборони, відновлення, економічної стабілізації та прискореної європейської інтеграції. За цих обставин підтримка Європейського Союзу перестала бути суто зовнішнім ресурсом допомоги й набула характеру довгострокової політико-інституційної рамки, що безпосередньо впливає на внутрішню логіку реформ, організацію державної політики та архітектуру майбутньої відбудови. Саме у такій перспективі слід розглядати інструмент Ukraine Facility, який поєднує фінансову підтримку, реформаторські зобов'язання, інвестиційні інструменти та елементи підготовки України до майбутнього членства в Європейському Союзі.

У цьому сенсі Ukraine Facility не вичерпується функцією макрофінансової підтримки. Його значення полягає також у тому, що він формує рамку, в межах якої відбудова, секторальні реформи, належне врядування, підзвітність, децентралізація, участь громадян і регіональний розвиток постають як взаємопов'язані складові одного процесу. План України, який є програмною основою Ukraine Facility, фіксує конкретні реформи, інвестиції, індикатори виконання та часові горизонти змін, а отже – водночас є і дорожньою картою трансформації, і інструментом оцінювання поступу держави на шляху до членства в ЄС.

Водночас офіційні документи Європейського Союзу, як і значна частина супровідних матеріалів щодо Ukraine Facility, характеризуються складною правовою, інституційною та процедурною мовою. Це ускладнює їхнє практичне використання не лише для широкої аудиторії, а й для частини експертного середовища, особливо тоді, коли йдеться про місцевий вимір реалізації євроінтеграційних рішень. Саме тому зростає потреба в аналітичних матеріалах, які, не спрощуючи змісту, здатні перекласти нормативну й політичну логіку інструменту у зрозумілу рамку для тих, хто працює з реформами та відновленням на місцях. У такому розумінні цей аналітичний звіт покликаний запропонувати опорну рамку для подальшого осмислення теми участі громадськості у впровадженні Ukraine Facility та Плану України.

Аналітичний звіт підготовлений колективом експертів у межах реалізації заходів проєкту «Фенікс: Сила спільнот», який реалізується Фондом Східна Європа (ФСЄ) за фінансової підтримки Європейського Союзу упродовж 2024–2027

років. За своїм характером він поєднує аналітичний, просвітницький і практико-орієнтований підходи. Така комбінація зумовлена як складністю самої теми, так і потребою надати українським ОГС, ОМС, експертам, асоціаціям, міжнародним партнерам і ширшій спільноті зацікавлених сторін інструмент для кращого орієнтування у логіці Ukraine Facility, процедурах участі, можливостях моніторингу та потенційних джерелах підтримки.

Хоча центральним фокусом матеріалу є місцевий рівень, його аналіз неминуче охоплює також національний та регіональний виміри, оскільки саме на їх перетині формуються правила, ресурси та інституційні можливості участі громадськості. Такий підхід дає змогу уникнути спрощеного уявлення про локальний рівень як про пасивного отримувача рішень, сформованих деінде. Навпаки, матеріал виходить із того, що громади, місцеві органи влади, регіональні мережі, асоціації та громадські організації можуть і мають бути повноцінними учасниками процесу, якщо для цього створено належні інформаційні, процедурні та інституційні умови.

UKRAINE FACILITY ЯК ІНСТРУМЕНТ СИСТЕМНОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

1.1 ЩО ТАКЕ UKRAINE FACILITY І ЧОМУ ВСІ ПРО НЬОГО ГОВОРЯТЬ?

Термін «Ukraine Facility» часто згадується у заявах урядовців, виступах народних депутатів та матеріалах ЗМІ. До Ukraine Facility апелюють, коли йдеться про підтримку України з боку Європейського Союзу, ухвалення ключових законопроектів або черговий транш фінансової допомоги від партнерів. Попри високу популярність цього терміну, для багатьох залишається відкритим питання: що ж таке Ukraine Facility насправді? Як він працює, які завдання виконує та чому є настільки важливим для України?

Щоб розібратися, чим насправді є інструмент Ukraine Facility і чому про нього так багато говорять, спершу варто розглянути, з чого все почалося:

Із перших днів повномасштабного вторгнення Росії міжнародна підтримка стала критично важливою для України. Партнери, серед яких і Європейський Союз, мобілізували ресурси для надання фінансової, гуманітарної, політичної та військової допомоги. Саме ця солідарність дозволила Україні пережити хаос перших місяців повномасштабної війни.

Фінансова допомога міжнародних партнерів дозволила підтримати економіку, зберегти функціонування державних інституцій, виплачувати зарплати і пенсії. Однак ефективність цієї підтримки стикалася із серйозним викликом: було складно спрогнозувати тривалість війни, масштаб руйнувань і потребу в обсягах підтримки.

У 2022–2023 роках Європейський Союз надавав Україні допомогу переважно через окремі програми або екстрені транші. Це дозволяло оперативно реагувати на нагальні потреби та виклики. Затягування війни зробило очевидним те, що Україна потребує не тимчасової, а середньострокової, стабільної та системної підтримки. Саме це усвідомлення і лягло в основу створення інструменту для України – Ukraine Facility.

Цей інструмент кардинально змінив підхід до європейської підтримки. Ukraine Facility став єдиним скоординованим інструментом, що об'єднав раніше роз-

різнені численні потоки допомоги від ЄС. Це забезпечило якісну та ефективну підтримку для відбудови та впровадження реформ в Україні та гарантувало стабільну підтримку протягом чотирьох років. За основу було взято чіткий і зрозумілий принцип: робиш реформи – отримуєш фінансування. Такий підхід мав забезпечити максимальну ефективність та прозорість у співпраці між Україною та Європейським Союзом.

Ukraine Facility – інструмент фінансової підтримки України Європейським Союзом

ТЕРМІН ДІЇ:

2024–2027 рр.

ОБСЯГ:

50 мільярдів євро

МЕТА:

стабільна середньострокова фінансова підтримка України з боку ЄС

УМОВИ ОТРИМАННЯ:

успішне виконання Плану України (Ukraine Plan)

ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИПЛАТ:

щокварталу

ОСОБЛИВОСТІ:

- ☐ фінансування видатків держави, що не стосуються оборони та безпеки
- ☐ пряме надходження фінансування до держбюджету
- ☐ принцип: гроші в обмін на реформи
- ☐ залучення громадянського суспільства та бізнесу до розроблення планів та пропозицій

МОНІТОРИНГ ТА КОНТРОЛЬ:

- ☐ Національний координатор: Міністерство економіки України
- ☐ Фінансовий контроль: Державна аудиторська служба України
- ☐ Моніторинг Європейської комісії (квартальні та річні звіти)

ВІДСЛІДКУВАТИ ПРОГРЕС:

дашборд Плану України¹

1 Офіційний сайт Європейської комісії. Дашборд Плану України: https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/ukraine-facility/scoreboard-pillar-i-ukraine-plan_en

Звідки черпали натхнення та чому саме такий інструмент запропоновано

Запровадити абсолютно новий інструмент підтримки – завжди великий виклик для Європейського Союзу. Перш за все через складну та тривалу процедуру ухвалення рішень в ЄС. Щоб уникнути нескінченних дебатів, які могли б і не дати результату, Європейський Союз вирішив використати те, що вже добре працює.

У червні 2023 року Європейська комісія презентувала новий інструмент підтримки для України – Ukraine Facility. За основу взяли вже випробовану модель Recovery and Resilience Facility (RRF), яку ЄС запустив під час пандемії COVID-19. Тоді цей інструмент допоміг державам Євросоюзу швидко оговта-тися від кризи та стабілізувати економіку.

Принцип був простий і водночас ефективний: кожна держава-член ЄС створювала власний план відновлення з урахуванням своїх реалій і потреб. Виконання запланованих кроків відкривало шлях до отримання фінансування. Саме цей підхід – **гроші в обмін на результати** – став основою і для підтримки України.

А ВИ ЗНАЛИ? →

Механізм відновлення та стійкості (Recovery and Resilience Facility, RRF), за моделлю якого створено Ukraine Facility, став найбільшим за обсягом інструментом фінансування реформ та інвестицій в історії ЄС. Його первісно затверджений обсяг становив 723,8 мільярда євро (у поточних цінах). Інструмент запровадили у 2021 році, щоб допомогти країнам Євросоюзу відновитися після пандемії COVID-19. Україна стала першою державою поза ЄС, для якої цю модель адаптували під потреби відбудови та реформ.

1.2 UKRAINE FACILITY: ХРОНОЛОГІЯ КЛЮЧОВИХ РІШЕНЬ

- ❑ червень 2023 р. – Європейська комісія офіційно запропонувала створення Ukraine Facility на 2024–2027 р.
- ❑ 6 лютого 2024 року – Європейський парламент і Рада ЄС досягли політичної угоди щодо ініціативи для України
- ❑ 27 лютого 2024 року – Європейський парламент офіційно схвалив створення Ukraine Facility. Рішення ухвалено 536 голосами «за», 40 голосами «проти» та 39 голосами «утрималися»
- ❑ 28 лютого 2024 року – Рада ЄС остаточно ухвалила створення інструменту Ukraine Facility
- ❑ 20 березня 2024 року – Комісія виплачує Україні перші 4,5 мільярда євро перехідного фінансування в межах цього інструменту
- ❑ 15 квітня 2024 року – Комісія підтримує План України, комплексну стратегію реформ та інвестицій України на наступні чотири роки
- ❑ 18 квітня 2024 року – ЄС створює Інвестиційну рамкову програму для стимулювання інвестицій у відновлення та реконструкцію України
- ❑ 6 червня 2024 року – Україна ратифікувала Рамкову угоду між Україною та Європейським Союзом щодо спеціальних Механізмів реалізації фінансування ЄС для України, що регламентує порядок взаємодії сторін у межах Ukraine Facility

- ❑ 11 червня 2024 року – ЄС підписує нові гарантійні угоди для підтримки відновлення та реконструкції України. Угоди, оголошені під час Конференції з відновлення України 2024 року в Берліні, складаються з гарантій та грантів сумою 1,4 мільярда євро та є першими, підписаними в межах Інвестиційної програми
- ❑ 18 грудня 2024 року – Комісія виплачує Україні майже 4,1 мільярда євро в межах другого регулярного платежу в межах інструменту підтримки України. Таким чином, загальна підтримка ЄС, вже виплачена Україні в межах цього інструменту, сягає 16,1 мільярда євро
- ❑ 1 квітня 2025 року – Комісія виділяє 3,5 мільярда євро в межах Програми підтримки України
- ❑ 8 червня 2026 року – Україна отримала сьомий транш сумою 2,8 млрд євро

1.3 ЦІЛІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТУ UKRAINE FACILITY

Головна мета Ukraine Facility – допомога Україні у проведенні реформ та наближенні до стандартів Європейського Союзу. Це неабияк важливо, адже така підтримка є унікальною і недоступною для інших країн-кандидатів на вступ до ЄС.

Основним документом, який описує деталі функціонування інструменту Ukraine Facility, є Регламент (ЄС) 2024/792². Статтею 3 Регламенту передбачено як *загальні*, так і *конкретні* цілі Ukraine Facility. Такий поділ застосований, щоб забезпечити баланс між стратегічним баченням і практичною реалізацією підтримки ЄС для України.

² Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2024/792 від 29 лютого 2024 року: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj/eng>

Загальні цілі – стратегічний орієнтир реформ та відбудови

Загальні цілі Ukraine Facility визначають основний напрям змін, які підтримує ЄС в Україні. Вони створюють політичну рамку для реформи та відновлення, показують, чому ця допомога є важливою і як вона сприяє розвитку України. Це своєрідний компас для подальших кроків і рішень. Серед загальних цілей виокремлюють:

- ❑ Підтримка відновлення, реконструкції та модернізації України.
- ❑ Підтримка поступової інтеграції України до ЄС.
- ❑ Підтримка стійкості України на тлі викликів, спричинених війною.

Конкретні цілі – операційна основа змін та перетворень

Щоб забезпечити практичну реалізацію Ukraine Facility, окрім загальних орієнтирів, Регламент містить також перелік із 12 конкретних цілей. Вони охо-

плюють ключові сфери реформ і викладені у Статті 3 Регламенту. Як саме ці цілі мають бути досягнені, описано в окремих документах. Оскільки формулювання в Регламенті доволі складні, ми пропонуємо умовно згрупувати їх за змістом у кілька зрозумілих тематичних напрямів. Важливо, що подібні сфери пізніше лягли в основу розробки Плану України.

ФІНАНСИ ТА БІЗНЕС-СЕРЕДОВИ- ЩЕ:

- ☐ підтримка макрофінансової стабільності держави, ослаблення обмежень зовнішнього та внутрішнього фінансування України для забезпечення безперервного функціонування української держави
- ☐ перехід до сталої, кліматично нейтральної та інклюзивної економіки
- ☐ створення інституційної основи для інвестицій та конкуренції, що дозволяє приватним особам та підприємствам розробляти сучасні, конкурентоспроможні та стійкі продукти й послуги
- ☐ реформування фінансово-банківського сектору України, покращення доступу до кредитів та страхового покриття

ІНФРАСТРУКТУРНІ ПРОЄКТИ:

- ☐ відновлення та модернізація інфраструктури (транспортної, енергетичної, водопостачання тощо), пошкодженої війною
- ☐ відновлення освітньої та культурної інфраструктури

БЕЗПЕКА:

- ☐ сприяння розмінуванню
- ☐ протидія гібридним загрозам; кібербезпека, підвищення стійкості до дезінформації, маніпуляцій та іноземного втручання

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ:

- ☐ сприяння вирішенню соціальних проблем і проблем в галузі охорони здоров'я, зокрема – психічне здоров'я, а також удосконалення та зміцнення систем соціальної допомоги та їх доступності для ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, батьків-одиноків, вдів та вдівців війни, дітей, які залишилися без піклування батьків тощо
- ☐ сприяння розвитку освіти та науки, підтримка креативного сектору
- ☐ сприяння інклюзивності процесу адаптації до нового ринку праці, приділяючи особливу увагу жінкам та молоді, зокрема шляхом забезпечення їх якісною освітою та підвищенням кваліфікації

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА:

- ☐ Надання підтримки політичній та адміністративній децентралізації, а також місцевому розвитку. Це здійснюється, зокрема, шляхом сприяння конструктивним консультаціям та забезпеченню рівних умов доступу до коштів для всіх рівнів державного управління через відкриті, справедливі, нейтральні та прозорі процедури

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА І ДЕМОКРАТІЯ:

- подальший розвиток верховенства права, демократії, повага до прав та свобод людини та громадянина, зокрема розвиток демократичних інститутів, таких як Верховна Рада України; сприяння розвитку незалежної судової системи, підтримка деолігархізації та антикорупційної політики, дотримання норм міжнародного права

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО:

- сприяння розвитку громадянського суспільства, а також залучення його до процесу ухвалення управлінських рішень та громадського контролю
- створення умов для кращого соціального діалогу, недискримінації, поваги до прав усіх меншин та створення умов гендерної рівності

ЗЕЛЕНИЙ ПЕРЕХІД ТА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ:

- розвиток та посилення охорони навколишнього середовища, стійкий та справедливий зелений перехід у всіх секторах економіки, зокрема перехід України до кліматичної нейтральності, відповідно до Паризької угоди
- підтримка сталого сільського господарства та розвитку сільських районів, аквакультури та рибальства, зокрема узгодження зі стандартами та системами контролю Європейського Союзу щодо безпеки харчових продуктів, здоров'я тварин та рослин, а також благополуччя тварин
- підвищення поінформованості про екологічні злочини та боротьба з ними

ПОЛІТИКА ДОБРОСУСІДСТВА:

- підтримка транскордонного співробітництва з державами-членами, що межують з Україною, у таких галузях, як торгівля, охорона навколишнього середовища та боротьба з міжнародною злочинністю, за умов покращення доступу до кредитів та страхового покриття

✱

3 Офіційний сайт Європейської комісії. Інструмент передвступної допомоги ЄС (Instrument for Pre-accession Assistance – IPA): https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/overview-instrument-pre-accession-assistance_en

4 Офіційний сайт програми Interreg: <https://interreg.eu/>

5 Офіційний сайт Європейської комісії. Макрофінансова допомога для України: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/eu-borrower-investor-relations/macro-financial-assistance-ukraine_en

1.4 ФІНАНСУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ КОШТІВ

Обсяг Ukraine Facility становить 50 мільярдів євро, виділених на період з 2024 по 2027 роки. Але особливість інструменту полягає не лише у великій сумі, а й у тому, як структурована ця допомога. Вона поєднує гранти (гроші, які не потрібно повертати) та позики (які потрібно повертати), і кожна частина має своє чітке призначення та умови надання.

Важливий принцип: уникнення дублювання допомоги

Однією з ключових умов Ukraine Facility є те, що протягом 2024–2027 років підтримка має бути надана саме через цей інструмент. Це правило запобігає ситуації, коли Україна могла б отримати фінансування двічі від різних програм ЄС. Наприклад, через Інструмент передвступної допомоги ЄС (Instrument for Pre-accession Assistance – IPAIII)³ чи окремі аспекти програми Interreg⁴. Ukraine Facility також частково заміняє попередні ініціативи, наприклад, Пакет макрофінансової допомоги (MFA+)⁵ або Інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI)⁶.

6 Офіційний сайт Європейської комісії. Інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/ndici>

7 Офіційний сайт Ukraine Facility: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

Але є одна важлива особливість: ті програми допомоги, які були затверджені раніше, продовжують працювати. Проте нові гроші за цими програмами вже не надходитимуть – від початку функціонування Ukraine Facility допомога йде через цей інструмент. Наприклад, це стосується NDICI: програми які вже були затверджені, продовжують працювати. При цьому Ukraine Facility не обмежує майбутньої допомоги Україні та не виключає можливості нашої участі в інших програмах Євросоюзу після 2027 року.

Що впливає на обсяг фінансування

Розмір фінансування, яке Україна отримує через Ukraine Facility, прямо залежить від того, наскільки добре держава впроваджує реформи. Перелік і обсяг реформ Україна визначила самостійно. Вони прописані у Плані України⁷, розробленому Урядом.

Важливе уточнення: гуманітарна допомога, підтримка оборони та допомога державами-членами ЄС тим, хто рятується від війни, надаються окремо, поза цим інструментом. Водночас Україна може продовжувати брати участь у вже наявних програмах ЄС, що фінансуються із загального бюджету Євросоюзу: Horizon Europe, Erasmus+, Програма EU4Health та інші.

Залучення додаткових ресурсів для Ukraine Facility

Інструмент Ukraine Facility також допомагає Україні залучати гроші від інших донорів – це можуть бути різні організації чи приватні компанії. Мета у цьому випадку – знайти більше коштів для підтримки держави. Важливо, що в Регламенті (ЄС) 2024/792 чітко зазначено: всі інвестиції, які йдуть через цей інструмент, мають максимально відповідати правилам ЄС щодо захисту клімату та навколишнього середовища.

Як розподіляють 50 мільярдів євро?

Гроші для Ukraine Facility надходять зі спеціального «Резерву для України», який створив Європейський Союз. Згідно з Регламентом (ЄС) 2024/792, ці 50 мільярдів євро розподіляються на три основні компоненти (англ. – pillars):

КОМПОНЕНТ I: ПЛАН УКРАЇНИ.

Це гроші, які Україна отримує для впровадження важливих реформ та здійснення інвестицій. Вони йдуть на те, щоб держава виконувала План України і щоб фінансове становище країни залишалося стабільним.

КОМПОНЕНТ II: ІНВЕСТИЦІЙНА РАМКА ДЛЯ УКРАЇНИ.

Це окрема програма, яка допомагає залучати інвестиції та дає доступ до фінансування для різних проєктів розвитку в Україні.

КОМПОНЕНТ III: ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА ТА ІНШІ ЗАХОДИ ПІДТРИМКИ.

Ця частина коштів призначена для технічної допомоги Україні. Вона допомагає державі розробляти та впроваджувати реформи, необхідні для вступу до ЄС. Також ці гроші йдуть на розвиток спроможностей українських державних установ, покриття витрат на позики та інші важливі дії.

Регламент ЄС приблизно показує, як ці гроші розподіляють між трьома компонентами. Він також дозволяє, у разі потреби, збільшити ці суми, але не більше ніж на 2,5%. За даними української сторони⁸, розподіл коштів має такий вигляд:

- ☐ **На пряму підтримку державного бюджету (Компонент I):**
€38,27 млрд
- ☐ **На інвестиційний фонд (Компонент II):**
€6,97 млрд
- ☐ **На технічну та адміністративну підтримку (Компонент III):**
€4,76 млрд

*

⁸ Офіційний сайт Ukraine Facility: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

Компонент I: План для України (англ. – Ukraine plan)

ПРИЗНАЧЕННЯ:

Пряма фінансова підтримка України для реалізації реформ та інвестицій, що передбачені Планом України; підтримка макроекономічної стабільності країни.

ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ:

- ☐ Покриття бюджетного дефіциту: допомога у фінансуванні державних видатків, таких як соціальні виплати (пенсії, зарплати працівників бюджетної сфери тощо), функціонування критичної інфраструктури; підтримка державного апарату.
- ☐ Забезпечення безперервності державних послуг: продовження надання послуг населенню, необхідних для підтримки соціальної єдності та стійкості країни.
- ☐ Створення основ для відновлення: стабільна макроекономічна ситуація як умова успішної реалізації інвестиційних проєктів та імплементації реформ.

СПОСОБИ НАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ:

Гранти:

- ☐ не підлягають поверненню;
- ☐ надаються для покриття нагальних потреб та підтримки ключових реформ;
- ☐ 20% грантових коштів у межах першої складової програми (€1,05 млрд) мають бути спрямовані на потреби регіонів.

Позики (пільгові кредити):

- ☐ підлягають поверненню, але надаються на вигідних для України умовах;
- ☐ тривалі терміни погашення (до 35 років) та пільгові періоди (10 років, протягом яких виплачуються лише відсотки), низькі або нульові процентні ставки (витрати на обслуговування боргу компенсуються ЄС або частково субсидуються).

представники українських органів влади запрошуються до участі у засіданнях Керівної ради у разі необхідності.

“Українська гарантія” (англ. – Ukraine Guarantee) – фінансовий інструмент, доступний для державного та приватного сектору, який забезпечує захист інвестицій та кредитів, спрямованих на відновлення і модернізацію України.

Джерело надходжень:

держави-члени ЄС, треті країни, треті сторони.

Призначення:

покриття ризиків за такими видами операцій: кредити; гарантії; контргарантії; інструменти ринку капіталу; будь-яка інша форма фінансування або посилення кредитоспроможності, страхування.

Для Гарантії встановлений коефіцієнт резервування 70%. Це означає, що від загальної суми Гарантії, яка становить €7,8 млрд, фактично буде зарезервовано €5,46 млрд. Ці кошти захищатимуть від ймовірних дефолтів за кредитами, які були надані під ці гарантії.

УМОВИ ОТРИМАННЯ ВИПЛАТ:

- ☐ жорстка прив'язка до виконання Плану для України, який містить перелік ключових реформ, необхідних для отримання інвестицій;
- ☐ фінансування здійснюється траншами щоквартально;
- ☐ кожен наступний транш залежить від прогресу України у виконанні «віх» (англ. – milestones) та індикаторів, закріплених Планом;
- ☐ Європейська комісія системно контролює процес реалізації реформ та виплат.

Компонент II: Інвестиційна рамка для України (англ. – Ukraine investment framework)

ПРИЗНАЧЕННЯ:

залучення приватних та публічних інвестицій у відновлення та реконструкцію України; механізм доступний для приватних та державних компаній.

ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ:

запроваджує особливі інвестиційні рамки для розширення інвестицій у відновлення і відбудову України.

УПРАВЛІННЯ UKRAINE INVESTMENT FRAMEWORK – КЕРІВНА РАДА.

Основне завдання:

- ☐ забезпечити, щоб підтримка ЄС у межах Компоненту II відповідала Плану України, сприяла його реалізації та доповнювала іншу допомогу Євросоюзу.

Склад Керівної ради:

- ☐ представники Єврокомісії та кожної держави-члена Європейського Союзу. Представники Єврокомісії очолюють Керівну раду. Представники Європейського Парламенту та Верховної Ради – як спостерігачі.
- ☐ Партнери, які реалізують **Українську гарантію*** та фінансові інструменти, що підтримуються Компонентом II, можуть мати статус спостерігача.

СПОСОБИ НАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ:

- ☐ фінансові інструменти, бюджетні гарантії або операції змішаного фінансування, зокрема технічна допомога. Очікується близько €1,5 млрд, наданих ЄС.
- ☐ Держави-члени, треті країни та треті сторони можуть робити внески до Гарантії для України* та до фінансових інструментів, створених відповідно до Інвестиційної рамкової програми для України. Очікується близько €7,8 млрд.

УМОВИ ОТРИМАННЯ ВИПЛАТ:

- ☐ Операції для приватного сектору ініціює МФО на основі попиту з боку приватних компаній.
- ☐ Державні проєкти ініціює уряд на основі управління державними інвестиціями та єдиного переліку проєктів.
- ☐ Не менше 15% має бути використано для підтримки мікро-, малих та середніх підприємств.
- ☐ Не менше 20% мають сприяти пом'якшенню наслідків зміни клімату та адаптації до них, охороні навколишнього середовища, зеленому переходу.

Компонент III: Технічна допомога та інші заходи підтримки (англ. – Union accession assistance and related support measures)

ПРИЗНАЧЕННЯ:

допомога Україні у проведенні реформ, пов'язаних із вступом до ЄС, розбудовою адміністративного потенціалу, а також субсидування вартості запозичень та інші супровідні заходи.

ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ:

- ☐ Підтримка поступової адаптації України до acquis Європейського Союзу з метою майбутнього членства в ЄС.
- ☐ Підтримка верховенства права, демократії, поваги до прав людини та основних свобод, боротьби з корупцією та децентралізації.
- ☐ Підтримка спроможності груп інтересів, громадянського суспільства, а також місцевих та регіональних органів влади.
- ☐ Підтримка спроможності українських органів влади, що відповідають за забезпечення відповідного використання ресурсів та аудит.

СПОСОБИ НАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ:

- ☐ Бюджетні гарантії.
- ☐ Субсидювання відсоткової ставки.
- ☐ Покриття деяких адміністративних витрат.

1.5 ЗВІТНІСТЬ. КОНТРОЛЬ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Для функціонування Ukraine Facility важливі не лише обсяги допомоги, а й відкритість, прозорість і підзвітність у її використанні. Саме тому передбачена детальна система звітності та контролю, щоб показати, як саме працює цей інструмент.

Як Україна звітує про виконану роботу?

Звітування з Ukraine Facility триває весь час, поки діє інструмент. Наприклад, щоб продовжувати отримувати гроші з Компоненту I, український Уряд щокварталу (раз на три місяці) надсилає звіти до Європейської комісії та показує, як Україна виконує План. У звіті зазначається, які завдання вже виконані, яких важливих «точок» (їх називають «віхами», або milestones) досягнуто та які показники покращились. Якщо План виконується відповідно до графіку, Україна отримує передбачену фінансову допомогу.

Європейська комісія, своєю чергою, також щокварталу оцінює, наскільки добре Україна виконує свої зобов'язання. Єврокомісія має право перевіряти все: від того, як обирали виконавців робіт, до того, як проходять закупівлі чи

впроваджуються програми. Свою оцінку, а також поради (наприклад, чи варто продовжувати фінансування і в якому обсязі) Єврокомісія передає у вигляді звіту Раді ЄС. Якщо щось пішло не так або не всі завдання виконані, обсяг фінансової підтримки може бути зменшений. Рада ЄС протягом місяця має або погодитися зі звітом, або обговорити незгоду з ним. Крім квартальних, Єврокомісія також готує щорічні звіти про роботу Ukraine Facility, які надсилає Раді ЄС та Європейському Парламенту.

Хто контролює використання коштів?

Система контролю за Ukraine Facility діє на двох рівнях – на рівні України і на рівні Європейського Союзу.

КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ:

- ❑ Для зв'язку між українськими органами влади та Єврокомісією призначено **Національного координатора**. Це Міністерство економіки України. Його завдання – координувати дії, щоб Ukraine Facility працював ефективно, а також стежити за виконанням Плану України і контролювати отримання інвестицій.
- ❑ Міністерство економіки щоквартально, до 25 числа наступного місяця, публікує звіт про виконання Плану на своєму сайті. Після того як ЄС перевірить звіт і підтвердить виконання, Україна отримує гроші.
- ❑ Також створена **Аудиторська рада Ukraine Facility**. Це незалежний орган, який почав працювати у червні 2024 року. У його складі – три незалежні експерти, призначені Єврокомісією. Головна мета Ради – перевіряти, щоб фінансова допомога ЄС була використана прозоро та ефективно. Вона також звітує щоквартально.

КОНТРОЛЬ З БОКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:

- ❑ Загальний нагляд і моніторинг виконання Плану України здійснює Європейська комісія.
- ❑ **Європейське управління по боротьбі з шахрайством (OLAF)** має право проводити власні розслідування, якщо є підозри у шахрайстві, корупції чи інших серйозних порушеннях, що стосуються грошей ЄС, зокрема коштів Ukraine Facility. Про такі випадки негайно повідомляють OLAF. Звернутися до OLAF може будь-яка особа (громадяни ЄС або третіх країн, також Україна).
- ❑ Перевіряє використання коштів інструменту **Європейська рахункова палата** – головний «аудитор» ЄС.
- ❑ **Європейський Парламент та Верховна Рада України** також стежать за процесом, маючи статус спостерігачів у Керівній раді Інвестиційної рамки для України.

Які наслідки за порушення правил

Інструмент Ukraine Facility передбачає чіткі наслідки, якщо будуть виявлені порушення або невиконання умов. Серед них:

- ❑ **Припинення або зменшення виплат:** оскільки розмір фінансування прямо залежить від виконання Плану України, якщо якісь важливі завдання не виконані, наступний транш може бути зменшений. Також сума грошей можуть бути зменшена, якщо європейська сторона виявить, що кошти використані не за призначенням або є випадки корупції.
- ❑ **Повернення коштів:** якщо перевірні органи знайдуть шахрайські схеми, корупцію, нецільові витрати або подвійне фінансування, ЄС може розпочати розслідування. Якщо провину доведуть, Європейський Союз має право вимагати повернення грошей. Крім того, органи ЄС можуть передавати інформацію про порушення українським структурам, щоб ті провели власні розслідування за українськими законами.

КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ UKRAINE FACILITY ДЛЯ МІСЦЕВОГО РІВНЯ

9 Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2024/792 від 29 лютого 2024 року: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj/eng>

10 Місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах на-родовладдя, законності, гласності, колегіальності, поєднання місцевих і державних інтересів, виборності, право-вої, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених законом, підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їхніх органів і посадових осіб, державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування, судового захисту прав місцевого самоврядування.

11 Європейська хартія місцевого самоврядування: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

ЦІКАВИЙ ФАКТ! →

12 Cities4Cities. Як громадам ефективно взаємодіяти з ЄС?: <https://cities4cities.eu/yak-gromadam-efektyvno-vzayemodiyaty-z-yes/>

2.1 UKRAINE FACILITY ДЛЯ МІСЦЕВИХ ГРОМАД: ЗМІСТ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Європейський Союз завжди підкреслював важливість продовження реформи децентралізації в Україні. Адже справді ефективне відновлення можливе лише тоді, коли до цього процесу активно залучаються громади, міста, селища тощо. Причина проста: саме люди на місцях найкраще розуміють свої потреби. Тому дуже важливо, щоб вони брали участь в обговореннях та ухваленні рішень щодо відбудови своєї території.

Підтримка місцевого розвитку та децентралізації є однією з конкретних цілей Ukraine Facility. Саме тому під час ухвалення інструменту європейські партнери акцентували увагу, що значна частина проєктів з відновлення, які будуть передбачені Планом України, мають брати до уваги позицію та участь місцевої та регіональної влади. Це дозволяє враховувати унікальні потреби кожної громади та робити відбудову максимально ефективною та справедливою.

У пункті 20 Регламенту (ЄС) 2024/792⁹ зазначається, що Європейський Союз прагне сприяти щільній співпраці місцевих інституцій, громад та асоціацій. ЄС активно заохочує їхню участь у всіх процесах, пов'язаних з відбудовою, реконструкцією та модернізацією України. Більш того, Європейський Союз готовий постійно посилювати свою підтримку, щоб громади ставали сильнішими та ефективнішими. Але важливо, щоб усе це відбувалось відповідно до принципу місцевого самоврядування¹⁰, закріпленого Європейською хартією місцевого самоврядування¹¹, учасником якої є й Україна.

Приблизно 70% законодавства ЄС безпосередньо стосується діяльності місцевих органів влади. Цей вплив стає ще відчутнішим у країнах, де місцеве самоврядування має більше повноважень (тобто – що вищий рівень децентралізації). Якщо держава, рухаючись шляхом європейської інтеграції, бере на себе певні зобов'язання, але згодом не може їх виконати, це може призвести до штрафів або інших негативних наслідків, що матимуть значний вплив на всю країну. За підрахунками Європейського комітету регіонів, 8 з 10 євро на реалізацію Зеленої угоди, що має на меті зменшення викидів вуглецю на європейському континенті, витрачають саме на місцевому рівні¹².

Значна частина підтримки Європейського Союзу спрямована на локальний рівень. Це можуть бути як регіони чи об'єднані територіальні громади (ОТГ), так і окремі міста чи селища. Це означає, що фінансові інвестиції та експертна допомога мають сприяти розвитку та відбудові держави на всіх рівнях. З усіх грантових коштів, які Україна отримує в межах Ukraine Facility (а гранти, нагадаємо, – це кошти, яких не потрібно повертати), 20% спеціально виділені для потреб локального рівня.

Як саме Ukraine Facility підтримує громади?

По-перше, це фінансова підтримка. Громади можуть отримувати фінанси у вигляді грантів або позик. Гранти дають на реалізацію конкретних проєктів, їх не потрібно буде повертати. Позики – це кошти в борг, але на дуже вигідних умовах (з максимальною тривалістю 35 років, з відтермінуванням виплат основної суми боргу до 2034 року⁴³). Ці кошти дозволять втілювати важливі проєкти, фінансування на які не було передбачене місцевими бюджетами.

По-друге, Ukraine Facility передбачає залучення інвестицій для різноманітних проєктів на місцевому рівні, наприклад, для розвитку інфраструктури, підтримки малого та середнього бізнесу. Це має сприяти створенню нових робочих місць, збільшенню відрахування в місцеві бюджети та, як наслідок, загального економічного зростання у громадах.

По-третє, це технічна допомога. Це означає, що громадам надається підтримка у вигляді знань та досвіду експертів. Мета – зробити органи влади на місцях більш ефективними, допомогти їм впроваджувати реформи та приводити свої правила у відповідність до стандартів Європейського Союзу. Крім того, підтримують і громадські організації, що працюють зокрема на місцевому рівні, адже їхня активність також важлива для розвитку демократії та залучення якомога ширшого кола зацікавлених громадян до ухвалення рішень.

13 Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2024/792 від 29 лютого 2024 року: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj/eng>

ВАЖЛИВО! →

Відповідно до Ukraine Facility усі проєкти місцевих громад мають виконувати декілька правил:

- ☐ Дотримуватись принципу «зеленого» переходу: дбати про довкілля, зменшувати забруднення, сприяти розвитку відновлюваних джерел енергії тощо.
- ☐ Сприяти цифровій трансформації.
- ☐ Імплементувати стандарти та політики ЄС – сприяти наближенню місцевих ініціатив та правил до європейських стандартів.

Детальніше розглянемо, як саме на місцях можуть використовувати можливості підтримки від Європейського Союзу через кожен компонент Ukraine Facility.

**КОМПОНЕНТ I:
ПЛАН УКРАЇНИ**

Передбачає підтримку проєктів відновлення у громадах. У межах цього компоненту передбачено 1 млрд євро безпосередньо на відновлення громад. Це цільові кошти, які спрямовують винятково на проєкти відновлення, і громади не матимуть змоги перерозподіляти їх чи витратити на інші потреби.

**КОМПОНЕНТ II:
ІНВЕСТИЦІЙНА
РАМКА ДЛЯ УКРАЇНИ**

Другий компонент передбачає залучення додаткових ресурсів та інвестицій для відбудови і розвитку. Таким чином, Європейський Союз може підтримати відбудову зруйнованих об'єктів інфраструктури, житлових приміщень або ж бізнесу / підприємств також і у громадах.

Інвестиційний фонд, сформований для фінансування проєктів для підтримки та розвитку малого і середнього бізнесу в регіонах, становить 8 млрд євро. Цей фонд наповнюється здебільшого коштами міжнародних фінансових організацій (наприклад, Європейського інвестиційного банку (ЄІБ), Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), Міжнародної фінансової корпорації (IFC), Кредитної установи для відбудови (KfW) та Банку національної економіки Польщі (BGK)) або ж розвиткових фінансових інститутів (наприклад, Норвезького інвестиційного фонду для країн, що розвиваються (Norfund), Шведського фонду розвитку та інвестицій (Swedfund), Японського банку міжнародного співробітництва (JBIC), Нідерландського банку розвитку підприємництва (FMO), Німецького інвестиційного та розвиткового товариства (DEG KfW), Міжнародної фінансової корпорації розвитку США (DFC), Французької агенції розвитку приватного сектору (Proparco) та ін.).

Можливість залучити допомогу Європейського Союзу сприяє активній роботі громад із заохочення до розвитку бізнесу. Показово, що для громад це подвійна перевага: ЄС підтримує розвиток бізнесу, а бізнес, своєю чергою, сплачує податки, які залишаються на місцях та сприяють розвитку громади.

**КОМПОНЕНТ III:
ТЕХНІЧНА
ДОПОМОГА ТА ІНШІ
ЗАХОДИ ПІДТРИМКИ**

Цей компонент передбачає здебільшого освітньо-експертну підтримку. ЄС пропонує громадам посилення спроможності завдяки освоєнню нових практик, розумінню стандартів ЄС (адже, зрештою, процес вступу до ЄС потребує геть інших навичок та знань) або консультацій, що покращуватимуть функціонування громад.

Допомога в межах цього Компоненту передбачає також різні програми співпраці. Наприклад, це може бути побратимство міст, коли українські міста встановлюють партнерські відносини з містами Європейського Союзу. Або ж пряма співпраця між схожими установами (наприклад, між лікарнями, школами чи місцевими адміністраціями) з України та ЄС.

Одним із інструментів надання технічної допомоги муніципалітетам в межах Компоненту III є проєкт U-LEAD з Європою. Протягом 2025–2027 рр. триватиме третя фаза проєкту, на реалізацію якої передбачено порядка 40 млн євро, що залучатимуть через Ukraine Facility, а також додаткова фінансова підтрим-

ка з боку Німеччини. Основне завдання протягом цього періоду – просування реформи децентралізації, що втілюватиметься як у підтримці муніципалітетів, так і парламенту.

EU4Recovery – це один інструмент підтримки, що реалізується спільно з ПРООН від жовтня 2022 року з бюджетом 35 мільйонів євро (I фаза) та 50 млн євро на II фазу для посилення стійкості постраждалих від війни громад. Наразі EU4Recovery працює винятково у прифронтових та прилеглих регіонах. Програма концентрується на підтримці місцевих органів влади у наданні державних послуг.

Хто може отримати гранти?

20% грантів з Компоненту I Ukraine Facility призначені для покриття потреб місцевих органів влади. Відповідно, можна виокремити декілька критеріїв, які висувають для потенційних отримувачів:

- ☐ *Наявність правосуб'єктності:* бути офіційно зареєстрованим органом місцевого самоврядування.
- ☐ *Відповідність цілям гранту:* пропонувані проекти мають чітко відповідати цілям Ukraine Facility та, зокрема, цілям Компоненту I щодо відновлення, відбудови та модернізації.
- ☐ *Спроможність до управління проектами:* демонстрація здатності ефективно управляти фінансовими ресурсами, реалізовувати проекти та звітувати за ними.
- ☐ *Прозорість та підзвітність:* готовність до аудиту та дотримання принципів доброчесності.

Як донорам обрати проекти?

На жаль, повномасштабне вторгнення Російської Федерації завдало багато руйнувань українським містам. І залучення підтримки ззовні не просто потреба, а вимушена необхідність. Утім, цілком логічно, що у європейських партнерів виникають питання: де шукати проекти для підтримки і як максимально ефективно використати ресурси, при цьому уникнувши ситуації, коли одні громади отримують підтримку, а інші – ні. Для цього українська сторона знайшла цифрове рішення, запустивши платформу DREAM¹⁴. Громади реєструють проекти на платформі, а донор може обрати за описом той об'єкт, який може підтримати. Важливо, що під час відбору враховується не лише фінансовий аспект, а й виконання принципів сталості, дотримання європейських стандартів тощо. Таким чином, DREAM слугує інструментом для прозорого збору та управління проектами, що потенційно отримують фінансування в межах Ukraine Facility.

14 Система управління публічними інвестиціями DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management): <https://dream.gov.ua/ua>

Екосистема DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management) – ключовий цифровий інструмент, що лежить в основі реформування управління публічними інвестиціями. DREAM – це своєрідне «єдине вікно» для управління публічними інвестиціями, що забезпечує ефективність, доброчесність, прозорість та підзвітність розподілу державних та міжнародних коштів.

Як територіальні громади можуть дізнатися про гранти?

15 Офіційний журнал Європейського Союзу: <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>

16 Ресурсний центр ГУРТ: <https://gurt.org.ua/>

17 Громадський Простір: <https://www.prostir.ua/>

18 Портал «Децентралізація»: <https://decentralization.ua/>

Грантодавці зазвичай зацікавлені в тому, щоб про конкурси дізналися якомога більше потенційних отримувачів. Доволі розповсюдженою причиною низького відсотка використання грантів тими чи іншими місцевими органами влади є банальна складність пошуку інформації про ці можливості. Навіть якщо донор використовує багато джерел для оголошень, розібратися в потоці інформації та відшукати потрібний грант може бути справжнім викликом.

Оскільки кількість ресурсів дійсно надто велика, нижче наведений перелік найбільш поширених ресурсів, де потенційно може бути розміщена інформація:

- ☐ Офіційні сайти міністерств та центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ) України або їхні сторінки у соціальних мережах.
- ☐ Офіційні ресурси Європейського Союзу, наприклад, інститутів ЄС або ж окремих Директоратів, Офіційний журнал Європейського Союзу (Official Journal of the European Union¹⁵).
- ☐ Офіційні вебсайти та соціальні мережі міжнародних проєктів підтримки, фінансових установ чи посольств.
- ☐ Новинні, грантові або інші спеціалізовані портали: українські портали, що спеціалізуються на грантах та можливостях для громадського сектору та місцевого самоврядування (наприклад, Портал ГУРТ¹⁶, Громадський Простір¹⁷).
- ☐ Профільні асоціації ОМС або портал Децентралізація¹⁸.

І ГОЛОВНЕ →

Важливо відрізняти гранти для безпосереднього відновлення громад (1 млрд євро з Компоненту I) від грантів та програм для розвитку малого та середнього бізнесу (8 млрд євро інвестиційного фонду з Компоненту II), які можуть мати окремі процедури подання, правила використання та реалізації.

2.2 МОЖЛИВОСТІ UKRAINE FACILITY ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Ukraine Facility передбачає високу залученість громадянського суспільства до розроблення, виконання і моніторингу за виконанням рішень. Саме громадянське суспільство – це та опора, на яку розраховує Європейський Союз у забезпеченні прозорості, ефективності та інклюзивності відбудови і реформ. Оскільки Ukraine Facility передбачає розгалужену систему звітності та контролю, громадські організації можуть бути важливим елементом громадського нагляду за використанням коштів. Їхня участь у моніторингу проєктів, консультаційна підтримка, виявлення потенційних порушень або нецільового використання ресурсів є критично важливими.

Регламент (ЄС) 2024/792, до якого ми вже неодноразово звертались, визначає важливість залучення громадянського суспільства саме для Компоненту III. Підтримка в межах цього компоненту надається для посилення спроможності соціальних партнерів, ОГС, місцевих і регіональних органів влади. Громадські організації можуть отримати підтримку для розвитку своїх внутрішніх структур, підвищення експертного потенціалу та покращення здатності до впровадження проєктів.

Не варто також забувати і про принципи, яких мають дотримуватись як державні, так і місцеві органи влади при реалізації ініціатив, зокрема, «зелений» перехід, цифрова трансформація тощо. Громадянське суспільство може не лише моніторити дотримання цих принципів, а й надавати підтримку у їх досягненні.

Таким чином, Ukraine Facility надає громадянському суспільству можливість залучати фінансові ресурси, посилювати свою роль у реалізації реформ, а також розвивати свою діяльність як на державному, так і на локальному рівні.

Варто також враховувати, що підтримка громадського сектору з боку ЄС реалізується як у межах Ukraine Facility, так і поза ним. Утім, на нашу думку, розглядати цю підтримку окремо не раціонально, адже лише в сукупності вона демонструє свою найбільшу ефективність.

ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА ТА РОЗБУДОВА ПОТЕНЦІАЛУ (КОМПОНЕНТ III)

Ukraine Facility передбачає надання технічної допомоги та підтримку розбудови потенціалу, зокрема й для ОГС. Це означає, що ОГС можуть отримувати фінансування на зміцнення своїх інституцій та вдосконалення управлінських процесів.

УЧАСТЬ У РОЗРОБЛЕННІ ТА МОНІТОРИНГУ РЕФОРМ

План України розроблений у співпраці з представниками бізнесу та громадянського суспільства. ОГС беруть активну участь у моніторингу виконання реформ, що є критичною умовою для отримання фінансування від ЄС.

ЗАЛУЧЕННЯ ДО ПРОЄКТІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Реалізація інфраструктурних та економічних реформ має відбуватися за активної участі місцевої влади, бізнесу та громадського сектору. ОГС можуть бути партнерами у проєктах з відновлення, що фінансуються, наприклад, через інвестиційний компонент Ukraine Facility (Компонент II) або за підтримки міжнародних фінансових інституцій.

ГРАНТИ ЧЕРЕЗ ПАРТНЕРСЬКІ ФОНДИ

Окрім Ukraine Facility, Європейський Союз підтримує українські ОГС через інші, вже чинні програми. Наприклад, через Міжнародний фонд «Відродження», Фонд Східна Європа, ПРООН та інші організації, які є стратегічними партнерами ЄС. Це дозволяє спрямовувати гранти меншим організаціям на місцях. Такі гранти можуть бути спрямовані на підтримку демократії, прав людини, розвитку громад, моніторингу публічних закупівель та інших важливих сфер, що відповідають цілям Ukraine Facility.

*

19 Постанова КМУ від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3841-20#Text>

20 План України: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

Моніторинг та контроль ОГС за виконанням Ukraine Facility

Український громадський сектор активно стежить, контролює та аналізує процес реалізації реформ у державі. Це особливо помітно, коли йдеться про міжнародну допомогу та рух України до членства в Європейському Союзі. Часто саме увага з боку громадських організацій та активних громадян допомагає державним установам та місцевим органам влади вчасно ухвалювати необхідні рішення, дотримуючись визначених планів.

Уряд підкреслює, що бізнес та громадські організації брали активну участь у розробленні Плану України, який є ключовим орієнтиром для отримання коштів у межах Ukraine Facility. Це свідчить про те, що держава визнає важливу роль представників громадського сектору в реалізації заходів відновлення та відбудови. Утім, щоб ця співпраця була ефективною, потрібно, щоб всі сторони говорили «однією мовою», тобто використовували зрозумілі формати, терміни та підходи.

Одним із таких форматів є громадські консультації. Їхній порядок регулюється Порядком проведення консультацій з громадськістю¹⁹. У цьому випадку профільні міністерства мають організовувати консультації щодо суспільно важливих проєктів. Стосовно ж консультацій щодо розробки Плану України – Уряд звітує про проведені консультації. Восени 2023 року громадським організаціям було запропоновано подати свої коментарі, ідеї та зауваження, які згодом були передані до відповідних міністерств. Загалом було отримано та розглянуто понад 100 таких коментарів та запитань. Перша зустріч представників Міністерства економіки з громадськими організаціями була присвячена обговоренню цих зауважень. Другий раунд консультацій зібрав не лише представників громадського сектору, а й працівників профільних міністерств. Загалом Уряд звітує, що під час цієї зустрічі було отримано понад 150 коментарів від 41 неурядової організації²⁰.

21 Resilience, Reconstruction and Relief for Ukraine: <https://rrr4u.org/>

22 Коаліція RISE Ukraine: <https://www.rise.org.ua/>

23 Реанімаційний пакет реформ: <https://rpr.org.ua/>

24 Інститут економічних досліджень та політичних консультацій: <http://www.ier.com.ua/ua>

Проте справедливим буде вказати, що процедура громадських консультацій та її використання профільними міністерствами має бути удосконалена. Зокрема, представники ОГС доволі часто звертають увагу на недотримання процедур або лише часткове їх використання.

Чому моніторинг з боку ОГС є настільки важливим?

Контроль з боку представників громадських організацій допомагає міжнародним партнерам переконатися, що надана фінансова допомога реалізується ефективно та раціонально. Європейський Союз неодноразово вказував, що підзвітність, прозорість та нульова толерантність корупції є базовими умовами надання підтримки. Серед механізмів моніторингу можна виокремити такі:

- 1. Аналіз ухвалених рішень, звітів та нормативно-правових актів.** Громадські організації проводять та публікують свої звіти та оцінки щодо прогресу реформ та реалізації змін. Вони також можуть проводити розслідування та аналіз ефективності використання наданої фінансової підтримки, надавати Європейській стороні свою позицію щодо ухвалених змін та оцінку їх можливих наслідків. Подібні звіти публікують низка як окремих ГО, так і об'єднань громадських організацій (Консорціум RRR4U²¹, Коаліція RISE Ukraine²², Реанімаційний пакет реформ²³, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій²⁴ тощо).
- 2. Участь у консультаціях та робочих групах.** Такі заходи дають змогу озвучити зауваження та поставити питання на моменті до ухвалення остаточного рішення.
- 3. Громадський нагляд на місцях.** Завдяки таким інструментам, як, наприклад, платформа DREAM, громадські активісти можуть перевіряти, як відбуваються проєкти відновлення безпосередньо у громадах, контролювати терміни, якість та витрати.

Ці приклади ілюструють, що громадський сектор України є не просто спостерігачем, а партнером у втіленні Ukraine Facility. Громадський сектор допомагає вчасно помічати ймовірні проблеми, виявляти ризики, знаходити рішення, а також подекуди брати на себе розроблення рішень. Це дає змогу Уряду та міжнародним партнерам швидко та ефективно коригувати свої стратегії, щоб фінансова допомога була використана із найбільшою користю.

ПЛАН УКРАЇНИ: СТРУКТУРА ТА КЛЮЧОВІ ІНДИКАТОРИ ДЛЯ МІСЦЕВОГО РІВНЯ

3.1 ПЛАН УКРАЇНИ ЯК ДОРОГОВКА З МАЙБУТНІХ РЕФОРМ

План України – стратегічний документ, розроблений Урядом України у співпраці з Європейською комісією. Він є основою для реалізації Ukraine Facility. Цей документ визначає ключові реформи та інвестиції, необхідні для відновлення, модернізації та економічного зростання України. План містить конкретні заходи та кроки, а також терміни їх впровадження. Кожен пункт Плану має свою «вартість», а успішне виконання Плану є головною умовою для отримання фінансової підтримки від Європейського Союзу.

Завдання Плану України – не лише імплементувати зміни на законодавчому рівні, а реально сприяти відновленню та відбудові за принципом «краще, ніж було». Саме тому План вважають рушійною силою для переходу України до зеленої, сталої, цифрової та інклюзивної економіки. План побудований таким чином, щоб максимально врахувати принципи інклюзивності, гендерної рівності та соціальної згуртованості у всіх заходах без винятків. Окрім того, План України враховує заходи, необхідні для європейської інтеграції нашої держави.

План України

Україна представила План Європейській комісії у березні 2024 року, а вже у квітні того ж року документ схвалили в ЄС. Європейська комісія зазначає: якщо всі запропоновані реформи та інвестиції будуть впроваджені, ВВП України може зрости на 6,2% до 2027 року та на 14,2% до 2040 року. Реалізація Плану України може призвести до скорочення державного боргу приблизно на 10% від ВВП до 2033 року порівняно з альтернативним сценарієм без підтримки України Ukraine Facility²⁵.

План України (станом на травень 2026 р.) містить 69 реформ і 10 інвестиційних проектів у 15 сферах, які розділені на 146 якісних і кількісних індикаторів. Умовно План України поділений за такими напрямками:

*

²⁵ Представництво Європейського Союзу в Україні. Єврокомісія схвалила «План України», який відкриває доступ до регулярних платежів у межах Ukraine Facility: <https://shorturl.at/Yasji>

БАЗОВІ РЕФОРМИ	ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ	СЕКТОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК
→ Державне управління → Управління державними фінансами → Судова система → Боротьба з корупцією та відмиванням коштів	→ Фінансові ринки → Управління державними активами → Людський капітал → Бізнес-середовище → Децентралізація та регіональна політика	→ Енергетичний сектор → Транспорт → Агропродовольчий сектор → Критичні матеріали → Підприємництво, розвиток малих і середніх підприємств (МСП) та переробна промисловість → Цифрова трансформація → Зелений перехід та охорона довкілля

26 Платформа моніторингу за виконанням Плану України: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

27 Прогрес реалізації Плану України: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoibNDIzMmYzODMtYWlyMiooMTUxLTg5ZDEtNTRhNzFhYTQyM2I5IiwidCI6ImNlMwIwNDA5LWQ5QWQ5NDQ2Mio5YTUyZ3LTViZmQ2Y2loYTEoNyJ9>

28 Міністерство фінансів України. У межах фінансового інструменту Ukraine Facility Україна отримає 2,3 млрд євро. Рада ЄС схвалила наступний транш: https://mof.gov.ua/uk/news/under_the_ukraine_facility_financial_instrument_ukraine_to_receive_eur_23_billion_the_eu_council_has_approved_the_next_tranche-5476

За даними Платформи моніторингу за виконанням Плану України²⁶, станом на січень 2026 року реалізовано 77 заходів, 48 перебувають у процесі виконання, а 26 мають бути розпочаті протягом 2026–2027 років²⁷. Завдяки реалізованим крокам станом на кінець 2025 року державний бюджет отримав понад 26,7 млрд євро. Європейський Союз залишається найбільшим донором фінансової підтримки України – 68,4 млрд євро за майже чотири роки²⁸.

У серпні 2025 року Уряд вирішив оновити План України, скоригувавши строки виконання реформ та уточнивши формулювання окремих заходів, а також відповідальних органів влади після укрупнення міністерств. Зміни були скоординовані з профільними центральними органами влади, а також Європейською комісією, Генеральним директором з питань розширення і Східного сусідства (DG ENEST). Затвердження Радою ЄС запропонованих змін відбулось у жовтні 2025 року.

У червні 2026 року Кабінет Міністрів України схвалив зміни до Плану України в межах Ukraine Facility. Оновлення Плану є умовою для залучення додаткової підтримки (8,35 млрд євро) через механізм Ukraine Support Loan. На момент написання матеріалу Україна ще очікувала підтримки оновленого Плану з боку Європейського Союзу.

Запропоновані зміни мають на меті посилити зв'язок Плану із процесом вступу України до Європейського Союзу. Тепер індикатори Плану містять ще більше пунктів, виконання яких є обов'язковим на шляху до вступу в ЄС. Окрім того, змінюється логіка отримання виплат: у фокусі залишиться не просто «сухе» виконання індикаторів, а прогрес, якого досягла Україна. До того ж, з'являється можливість отримання виплат раніше запланованого терміну, в разі якщо Україна достроково закриває індикатор.

3.2 РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ОЧІКУВАНІ ЗМІНИ

Експерти та міжнародні партнери оцінюють реформу децентралізації як одну з найбільш успішних реформ в Україні. Але попри численні позитивні оцінки, вона досі залишається незавершеною. Перший етап реформи – адміністративно-територіальні перетворення (створення ОТГ, укрупнення районів тощо) і ухвалення відповідного законодавства – завершився. Тепер варто завершити другий етап – конституційні, інституційні зміни, а також приведення деяких законодавчих актів у відповідність Європейській хартії місцевого самоврядування. Ці зміни необхідні для створення чіткої та зрозумілої системи управління на регіональному та місцевому рівнях, а також взаємодії ОМС з ЦОВВ.

Реформа децентралізації хоча й стартувала після повномасштабного вторгнення РФ у 2022, втім, реалізувалась у реаліях «до повномасштабного вторгнення». Після подій 2022 завдання реформи – не лише впорядкувати відносини центрального та муніципального рівнів відповідно до європейських стандартів, а й сприяти відбудові та відновленню. Адже у часи, коли на місцях спостерігається не лише соціально-економічний, а й демографічний дисбаланс, грамотна та впорядкована регіональна політика – вкрай важливий напрям внутрішньої політики.

Усі ці кроки потребують узгодження низки питань, пов'язаних не лише із внесенням змін у законодавство, а й адаптацією стандартів, зміною стратегій, проведенням досліджень. Саме ці кроки і лежать в основі реформ, передбачених Планом України.

3.3 КЛЮЧОВІ АКТОРИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІН

Зміст реформ, зафіксованих у Плані України, передбачає перерозподіл повноважень між центральними та місцевими органами влади. Для реалізації цих змін важливою є злагоджена робота як між органами влади, відповідальними за реалізацію Плану України в цілому, так і профільними інститутами, відповідальними за сферу децентралізації. Неабияку роль відіграють безпосередньо територіальні громади, адже від них залежить не лише конфігурація змін у питанні розмежування повноважень, а й реалізація проєктів відновлення.

Ключові актори впровадження змін

МІНІСТЕРСТВО
РОЗВИТКУ ГРОМАД,
ТЕРИТОРІЙ ТА
ІНФРАСТРУКТУРИ
(МІНІНФРАСТРУКТУРИ)

Основні завдання

- **Координація розроблення стратегій для регіонів.** Стратегічне планування регіонального розвитку – основа для ухвалення рішень щодо спрямування інвестицій на місцях.

- ❑ **Створення планів для ключових галузей.** Координація підготовки окремих планів для окремих сфер – транспорт, будівництво житла, комунальні послуги тощо.
- ❑ **Підготовка і контроль проєктів.** Розроблення конкретних проєктів та пропозицій, які врахують у плані державних інвестицій на кілька років, а також контроль за реалізацією цих проєктів.

ДЕРЖАВНЕ АГЕНТСТВО З ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНФРА- СТРУКТУРИ (АГЕНТСТВО ВІДНОВЛЕННЯ)

- ❑ Відповідальність за реалізацію проєктів. Через свої місцеві служби відповідальність за найбільші інфраструктурні проєкти по всій країні.
- ❑ Сприяння у реалізації проєктів відновлення на регіональному та місцевому рівнях, але тільки на основі запитів від замовників цих проєктів.

ІНШІ ПРОФІЛЬНІ МІНІСТЕРСТВА

- ❑ Відповідають за розроблення стратегій та реалізацію проєктів у визначених сферах (освіта, охорона здоров'я, енергетика, переробка відходів, правоохоронна сфера тощо).

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ

- ❑ Розроблення стратегій та планів відновлення.
- ❑ Встановлення зв'язків із міжнародними партнерами.
- ❑ Реалізація проєктів відновлення на відповідних територіях.

Впровадження будь-яких змін передбачає проведення органами влади консультацій та обговорень із представниками бізнесу та громадянським суспільством. Ці консультації мають відбуватись щодо кожної ініціативи, що стосуватиметься законодавчих чи інституційних змін.

3.4 ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ

Розділ Плану України «Децентралізація та регіональна політика» містить загальну характеристику адміністративно-територіального устрою України, а також описує історію впровадження реформи децентралізації. Планом України передбачена низка кроків, що допоможуть завершити реформу та сприяти розвитку регіональної та місцевої політики в Україні.

СЕРЕД КЛЮЧОВИХ ЗАВДАНЬ:

- ❑ ухвалення змін у Бюджетне та Податкове законодавство щодо зарахування та розподілу податків до місцевих бюджетів;
- ❑ оновлення Державної стратегії регіонального розвитку України та модернізація Державного фонду регіонального розвитку;

- посилення компетенцій ключових спеціалістів органів місцевої та регіональної влади (зокрема тих, що стосуються норм та стандартів ЄС);
- уточнення та оптимальний розподіл повноважень між різними рівнями влади тощо.

Таким чином, на 2024–2027 рр. Планом України заплановано реалізувати три реформи:

Реформа 1. Просування реформи децентралізації. Стосується кроків, необхідних для завершення реформи децентралізації. Передбачає два основні кроки: оновлення законодавства про місцеві державні адміністрації та створення правової бази для функціонування місцевої державної адміністрації префектурного типу, а також створення системи чіткого розподілу повноважень між центральним, регіональним, субрегіональним та місцевим рівнями.

Головне завдання – запровадити систему управління, у якій громади матимуть достатні повноваження та ресурси для надання якісних послуг та забезпечення гідного життя мешканців громади.

Реформа 2. Посилення інструментів залучення громадян до процесів ухвалення рішень на місцевому рівні. Стосується створення умов, які б сприяли залученню громадян до участі в ухваленні рішень, процесах планування та вирішенні питань бюджетування. Реформа передбачає ухвалення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закону України «Про публічні консультації».

Реформа 3. Посилення розроблення та реалізації регіональної політики. Передбачає оновлення Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Стратегія має бути оновлена відповідно до соціально-економічних та безпекових реалій, у яких функціонує держава. Аналогічні зміни мають бути застосовані до подібних документів, розроблених на місцевому рівні.

Для реалізації запланованого Планом України передбачена також **інвестиція на потреби відновлення, реконструкції та модернізації субнаціональних органів влади України**. Щонайменше 20% безповоротної фінансової підтримки в межах Компоненту I Ukraine Facility виділяється на відновлення, модернізацію та відбудову регіональних та місцевих органів влади. Ці інвестиції мають бути надані за напрямками: людський капітал, транспорт та енергетика. Передбачається, що ці інвестиції сприятимуть покращенню якості життя громадян та хоча б мінімально компенсують соціально-економічні наслідки повномасштабного вторгнення Російської Федерації.

29 Орган префектурного типу – вид місцевої державної адміністрації, головне завдання якої полягає не в прямому управлінні, а в нагляді та контролі. Такий орган має забезпечувати, щоб місцеве самоврядування (міські, селищні та сільські ради) ухвалювало свої рішення та діяло відповідно до Конституції та законів України; не втручається у повсякденні справи громади, але стежить за дотриманням законності. Схожий порядок запроваджений у Франції.

Реформа 1: Просування реформи децентралізації

ОЧІКУВАНІ КРОКИ

Ухвалення законопроекту про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ОРГАН

Міністерство розвитку громад та територій.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

- ☐ Створення нових правил для роботи місцевих державних адміністрацій: перехід до нового префектурного типу²⁹.
- ☐ Приведення норм у відповідність сучасним потребам та останнім реформам, зокрема нещодавньому об'єднанню районів.

ДЕДЛАЙН

I квартал 2025 року.

КРОК 1. СТАТУС – ВИКОНАНО

Дедлайн – виконано із затримкою

Сутність змін:

Ухвалення законопроекту «Про внесення змін до Закону України “Про місцеві державні адміністрації” та інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні». Це важливо для створення інституційної основи розподілу повноважень між центральними та місцевими органами влади.

Дедлайн реформи відповідно до плану – I квартал 2025 року. Зміни до законодавства ухвалили у листопаді 2025 р. Відповідно, ця реформа реалізована із затримкою. Утім, виконання цього індикатора надало можливість для отримання чергового траншу підтримки від ЄС – 560 млн євро.

Міністерство розвитку громад та територій³⁰ розкриває основні зміни, передбачені законом №14048:

- ☐ Впроваджується державний нагляд за актами місцевих рад. Запроваджується механізм забезпечення законності рішень рад, без втручання у їхню автономію.
- ☐ Кабінет Міністрів України наділяється повноваженнями щодо визначення органу, який забезпечуватиме законність актів обласних рад та органів місцевого самоврядування у містах Києві та Севастополі. Він зможе консультувати, запобігати порушенням та ініціювати судове скасування незаконних рішень таких рад.

30 Верховна Рада ухвалила Законопроект №14048 про забезпечення законності рішень органів місцевого самоврядування: <https://mindev.gov.ua/news/verkhovna-rada-ukhvalyla-zakonoproiekt-14048-pro-zabezpechennia-zakonnosti-rishen-orhaniv-mistsevoho-samovriaduvannia>

31 Принцип децентралізації – передання влади та повноважень від центральних до місцевих органів влади або громад.

32 Принцип субсидіарності – передбачає вирішення завдань та проблемних питань на найнижчому рівні, де їх вирішення є можливим та ефективним.

- Місцеві державні адміністрації отримують функцію забезпечення законності актів сільських, селищних, міських, районних у місті (у разі їх створення) рад, їхніх виконавчих органів, районних рад. Це дозволить своєчасно реагувати на порушення та запобігати зловживанням на місцях.
- Голови місцевих державних адміністрацій здійснюватимуть координацію та забезпечуватимуть законність у діяльності територіальних органів міністерств та інших ЦОБВ.

ОЧІКУВАНІ КРОКИ

Розмежування повноважень ОМС різних рівнів, а також органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади за принципом децентралізації³² та субсидіарності³².

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ОРГАН

Міністерство розвитку громад та територій за участі Міністерства освіти і науки, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства культури та стратегічних комунікацій, Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності, Міністерства молоді та спорту, Міністерства фінансів, інших ЦОВВ.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Набрання чинності законодавством для забезпечення оптимального розмежування повноважень між ОМС та органами виконавчої влади.

ДЕДЛАЙН

Ухвалення змін: I квартал 2026 року.

33 Прогрес реалізації
Плану України: [https://
app.powerbi.com/view?r=
eyJrIjoibDIzMTMmYzODMTY
WlyMiooMTUxLTg5ZDEtN
TRhZnFhYTQyM2IjIiwidCI
6ImNmMwIiwuNDA5LTQwQ5O
WQ0TDNDQzMiO5YTY3LTViZ
mQ2YzI0YTE0NjVj](https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoibDIzMTMmYzODMTYwIyMiooMTUxLTg5ZDEtNTRhZnFhYTQyM2IjIiwidCI6ImNmMwIiwuNDA5LTQwQ5OwQ0TDNDQzMiO5YTY3LTViZmQ2YzI0YTE0NjVj)

КРОК 2. СТАТУС – ВИКОНУЄТЬСЯ

Дедлайн – термін не сплив (I квартал 2026 року)

Питання розмежування повноважень між центральними, регіональними, субрегіональними та місцевими органами влади активно обговорюється ще від початку реформи децентралізації. Згадка цього кроку в межах Плану України може бути хорошим стимулом ухвалення відповідних змін. Планом України не закріплено пунктів щодо внесення змін у конкретні нормативно-правові акти для реалізації цього кроку. Втім, в описі реформи вказані очікування щодо внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України для удосконалення механізму зарахування податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів та системи горизонтального вирівнювання надходжень податку на доходи фізичних осіб між місцевими бюджетами. Моніторинг виконання Плану України підтверджує, що станом на січень 2026 року реалізація цього кроку розпочалась³³.

ОЧІКУВАНІ КРОКИ

Проведення дослідження щодо можливості надання територіальним громадам статусу юридичної особи.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ОРГАН

- ☐ Міністерство розвитку громад та територій;
- ☐ Міністерство юстиції.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Схвалення та публікація на вебпорталі профільного міністерства дослідження щодо необхідних заходів для надання територіальним громадам статусу юридичної особи.

ДЕДЛАЙН

II квартал 2025 року.

КРОК 2

СТАТУС – ЗАВЕРШЕНО

Дедлайн – дотриманий

Дослідження проведене Центром політико-правових реформ за фінансової підтримки «U-LEAD з Європою» та опубліковане на сайті Міністерства розвитку громад та територій³⁴. У документі розглянуті історичні традиції становлення громад в Україні та досвід країн ЄС щодо правового статусу громад як юридичних осіб публічного права. Проаналізовані питання щодо внесення змін до Конституції та законодавства України.

Реформа 2. Посилення інструментів залучення громадян до процесів ухвалення рішень на місцевому рівні

ОЧІКУВАНІ КРОКИ

Створення передумов для залучення різних категорій жителів, зокрема вразливих груп, до ухвалення управлінських рішень на місцях.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ОРГАН

Міністерство юстиції.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Ухвалення Закону України «Про публічні консультації». Закон України запустить правовий механізм проведення публічних консультацій під час формування та реалізації державної політики, вирішення питань місцевого значення, що створить передумови для узгодженого, ефективного та результативного процесу реалізації політики та ухвалення рішень.

ДЕДЛАЙН

I квартал 2025 року.

34 Міністерство розвитку громад та територій України. Дослідження щодо необхідних заходів для надання територіальним громадам статусу юридичної особи: <https://mindev.gov.ua/diialnist/rozvytok-mistsevoho-samovriaduvannia/doslidzhennia-shchodo-neobkhidnykh-zakhodiv-dlia-nadannia-terytorialnym-hromadam-statusu-iurydychnoi-osoby>

КРОК 1. СТАТУС – ВИКОНАНО*Дедлайн – термінів дотримано***Сутність змін:**

Українське громадянське суспільство системно прагне бути дотичним до процесу ухвалення рішень як на державному, так і на місцевому рівнях. Таким чином українські ОГС не тільки реалізують функцію контролю, а й висловлюють своє бачення щодо змін та трансформацій як держави, так і регіонів.

Наявність чітких та зрозумілих правил комунікації, впровадження дієвих консультаційних інструментів – основа довіри між органами влади та громадянським суспільством. Відповідно, ухвалення законодавства «Про публічні консультації» не лише знімає низку проблемних питань щодо системного та ефективного залучення громадян до процесу ухвалення рішень, а й сприяє зміцненню демократії участі.

Що вже виконано?

Закон України «Про публічні консультації»³⁵ ухвалений у червні 2024 року і повернутий із підписом Президента у жовтні 2024 року. Закон має набрати чинності за 12 місяців від дня припинення чи скасування режиму воєнного стану.

35 Закон України «Про публічні консультації»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3841-20#Text>

Основні положення законопроекту:

- ☐ механізм публічних консультацій мають застосовувати всі без винятку органи виконавчої влади та ОМС;
- ☐ передбачено декілька форм публічних консультацій: електронні консультації, публічні обговорення, адресні консультації;
- ☐ встановлені єдині правила (строки, порядок, особливості тощо) проведення публічних консультацій;
- ☐ публічні консультації мають бути проведені з дотриманням принципів відкритості, прозорості, доступності, підзвітності, дієвості, пропорційності;
- ☐ передбачається запуск онлайн-платформи для спрощення та прискорення комунікації із представниками громадськості.

Протягом шести місяців від дня набрання чинності законом Кабінет Міністрів України, а також ОМС мають внести відповідні зміни у нормативно-правові акти, щоб нівелювати можливі суперечності у законодавстві та сприяти вчасному запуску механізму публічних консультацій.

Реформа 3. Посилення розроблення та реалізації регіональної політики

ОЧІКУВАНІ КРОКИ

Узгодження регіональної політики із зусиллями з відновлення та реконструкції з урахуванням регіональних диспропорцій, що поглибилися внаслідок повномасштабного вторгнення. Створення достатніх умов комфортного проживання, самореалізації та саморозвитку громадян, підвищення якості їхнього життя в кожному регіоні України, зокрема у регіонах, що постраждали від збройної агресії РФ.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ОРГАН

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Набрання чинності постановою Кабінету Міністрів про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки.

ДЕДЛАЙН

III квартал 2024 року.

КРОК 1. СТАТУС – ВИКОНАНО

Дедлайн – термінів дотримано

Сутність змін:

На формування регіональної політики України впливають безліч чинників: соціальні, політичні, економічні, географічні тощо. Ухвалення Державної стратегії регіонального розвитку важливе для формування гармонійного та рівномірного розвитку усіх регіонів, уникнення дисбалансів та забезпечення рівного соціально-економічного розвитку.

Тимчасова окупація Російською Федерацією частини Луганської та Донецької областей та Автономної Республіки Крим у 2014 році, а згодом і повномасштабне вторгнення у 2022 році суттєво вплинуло на дисбаланс розвитку регіонів України. З одного боку – громади стикнулись із окупацією, руйнуванням та потребою повного відновлення, а з іншого – перенаселенням тимчасово переміщеними особами, політика щодо яких має також безліч питань до вдосконалення.

Ухвалення нового документу (або внесення змін у вже наявні) має не лише вирішити завдання щодо визначення регіонів та територій, які потребують державної підтримки, а й формування абсолютно іншої, нової філософії регіонального розвитку, яка, своєю чергою, забезпечить баланс функціонування держави на національному рівні. Звісно, нова політика має враховувати норми, стандарти та принципи Європейського Союзу. Зокрема принципи прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, стійкості до безпекових загроз та економічної доцільності.

36 Постанова КМУ від 5 серпня 2020 р. № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

37 Інформаційна брошура «Оновлена державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки: ключові аспекти»: <https://shorturl.at/ErdZx>

38 Офіційний сайт Європейської комісії. Звіт щодо прогресу України в межах Пакету розширення 2024: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en

Окремим питанням є спроможність регіонів розвивати транскордонне співробітництво, залучати міжнародних партнерів до відбудови чи підтримки регіонів або ж обмінюватись досвідом щодо впровадження тих чи інших змін та новацій.

Що виконано?

Кабінет Міністрів погодив ухвалення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки у серпні 2024 року³⁶. У Стратегії прямо зазначено, що вона враховує наслідки повномасштабного вторгнення РФ, а також євроінтеграційні зобов'язання України. Стратегія складається із трьох стратегічних цілей, семи оперативних цілей та 163 завдань за 20 напрямками.

«Стратегічна мета державної регіональної політики до 2027 року: посилення соціально-гуманітарної, економічної, просторової згуртованості України, зростання рівня безпеки і добробуту її громадян шляхом відновлення інфраструктури та модернізації економіки за принципом “краще, ніж було”, ефективного використання внутрішнього потенціалу території, розвитку системи демократичного, децентралізованого та інклюзивного багаторівневого врядування?»³⁷, – Міністерство відновлення розвитку громад, територій та інфраструктури України.

Стратегічні цілі:

Стратегічна ціль 1: Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах.

Стратегічна ціль 2: Підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Стратегічна ціль 3: Розбудова ефективного багаторівневого врядування.

Європейська комісія у своєму річному звіті 2024 року³⁸ позитивно оцінила виконання цього зобов'язання в межах Плану України. Відповідну оцінку підтримала і Рада Європейського Союзу.

ОЧІКУВАНІ КРОКИ

Ухвалення нормативно-правових актів, необхідних для запуску роботи містобудівного кадастру.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ОРГАН

Міністерство розвитку громад та територій.

ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Ухвалення:

- ☐ постанови Кабінету Міністрів щодо затвердження Порядку ведення містобудівного кадастру державного рівня;

39 Постанова КМУ від 5 березня 2024 р. № 254 «Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо створення Єдиного державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад, Єдиного державного реєстру адрес, Реєстру будівель та споруд у складі Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-2024-%D0%BF#Text>

40 Постанова КМУ від 30 травня 2024 року №613 «Про внесення змін до Порядку ведення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-2024-%D0%BF#Text>

41 Постанова КМУ від 9 серпня 2024 року №909 «Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо запровадження Містобудівного кадастру на державному рівні»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2024-%D0%BF#Text>

- ☐ Єдиного державного адресного реєстру;
- ☐ Єдиного державного реєстру будівель і споруд;
- ☐ Єдиного державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць;
- ☐ внесення змін до постанов Кабінету Міністрів, що регулюють розроблення містобудівної документації у формі електронних документів, ведення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, інтеграції та інформаційної взаємодії реєстрів та кадастрів державного, регіонального та місцевого рівня.

ДЕДЛАЙН

IV квартал 2024 року.

КРОК 2. СТАТУС – ВИКОНАНО

Дедлайн – термінів дотримано

Сутність змін:

Ухвалення містобудівного кадастру та іншого супровідного законодавства має на меті вирішення одразу декількох цілей. З одного боку – він дає змогу державі контролювати виконання містобудівної політики та швидко ухвалювати рішення. Держава отримує швидкий доступ до інформації щодо будь-яких територій, їхнього призначення та використання. З іншого боку – створює для громадян інструмент контролю за діями державної та місцевої влади, а також бізнесу, які планують проведення певних робіт чи будівництва та тій чи іншій території.

Що виконано?

Кабінет Міністрів ухвалив постанови, що стосуються впорядкування та оцифрування даних у сфері будівництва та містобудування.

Постанова КМУ від 5 березня 2024 р. № 254³⁹ запустила експериментальний проєкт зі створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, яка міститиме:

- ☐ єдиний реєстр громад і адміністративно-територіальних одиниць;
- ☐ реєстр адрес;
- ☐ реєстр будівель та споруд.

Іншими словами – держава оцифровує дані щодо громад, розташованих на їхній території будівель, споруд та інших об'єктів.

Постанова КМУ від 30 травня 2024 року №613⁴⁰ передбачає зміни щодо оновлення та удосконалення роботи Єдиної електронної системи у сфері будівництва.

Постанова КМУ від 9 серпня 2024 року №909⁴¹ передбачає запуск експериментального проєкту зі створення Містобудівного кадастру на державному рівні. Таким чином, у держави тепер буде наявна інформація про план тери-

42 Постанова КМУ від 31 грудня 2024 №1557 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо розроблення містобудівної документації на місцевому рівні»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1557-2024-%D0%BF#Text>

43 Офіційний сайт Європейської комісії. Звіт щодо прогресу України в межах Пакету розширення 2024: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en

торії, земельні об'єкти, інфраструктуру. Раніше усі ці дані були доступні лише на місцях.

Постанова КМУ від 31 грудня 2024 №1557⁴² передбачає уточнення правил та вимог до ведення електронних документів та класифікацій на місцях. Таким чином, для всіх без винятку регіонів діятимуть єдині технічні стандарти, які, до того ж, є уніфікованими із державними.

Європейська комісія у річному звіті 2024 року⁴³ позитивно оцінила виконання цього зобов'язання в межах Плану України. Відповідну оцінку підтримала і Рада Європейського Союзу.

ЗВІТИ В МЕЖАХ ПАКЕТУ РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: 2023–2026 РР.

4.1. ЩО ТАКЕ ЗВІТИ З РОЗШИРЕННЯ ЄС ТА ЯКІ КРАЇНИ ВОНИ ОХОПЛЮЮТЬ

Розширення ЄС – це не просто технічний процес, а історичний шанс змінити майбутнє Європи. Для країн-кандидатів та держав-членів це відкриває реальні, відчутні переваги, які охоплюють усі сфери життя. Політичні реформи, верховенство права та стійкість демократичних інституцій є основою процесу вступу. Для самого ЄС розширення – це стратегічний крок, що посилює його роль на глобальній арені. Більша кількість країн-членів означає більший геополітичний вплив і кращу здатність до спільної відповіді на міжнародні виклики.

Щороку Європейська комісія оцінює прогрес країн, які прагнуть стати членами Європейського Союзу. Ця оцінка називається Звітом про розширення ЄС (або Пакетом розширення).

Звіт про розширення за 2025 рік опублікований у листопаді 2025 р.⁴⁴ У ньому описано поточну ситуацію в кожній країні-кандидаті, а також надані чіткі рекомендації щодо реформ, на яких потрібно зосередитися – особливо у сферах верховенства права, прав людини та економічного розвитку.

*

44 Офіційний сайт Європейської комісії. Звіт щодо прогресу України в межах Пакету розширення 2025: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en

Звіт за 2025 рік присвячений таким країнам-кандидатам:

- ☐ Грузія
- ☐ Молдова
- ☐ Туреччина
- ☐ Україна
- ☐ Країни Західних Балкан (Албанія, Боснія і Герцеговина, Косово, Чорногорія, Північна Македонія та Сербія)

Звіт за 2026 рік буде опублікований восени.

У 2023–2026 роках процес розширення Європейського Союзу помітно прискорився:

- Наприкінці 2023 року завершена підготовка аналітичних звітів про відповідність законодавства ЄС для Албанії та Північної Македонії.

45 Офіційний сайт Європейської комісії. EU and Ukraine open first accession negotiations cluster: https://enlargement.ec.europa.eu/news/eu-and-ukraine-open-first-accession-negotiations-cluster-2026-06-15_en

46 Офіційний сайт Європейської комісії. Звіт щодо прогресу України в межах Пакету розширення 2023: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en

47 Офіційний сайт Європейської комісії. Звіт щодо прогресу України в межах Пакету розширення 2024: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en

48 Офіційний сайт Європейської комісії. Звіт щодо прогресу України в межах Пакету розширення 2025: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en

49 Дорожня карта у сфері верховенства права: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf

50 Дорожня карта з реформи державного управління: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya-karta-z-pytan_reformy_derzhavnogo_upravlinnya.pdf

51 Дорожня карта з функціонування демократичних інституцій: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya-karta-z-pytan-funktsionuvannya-demokratychnyh-institutsij.pdf

- Березень 2024 року приніс рішення Європейської ради розпочати переговори про вступ із Боснією і Герцеговиною.
- Червень 2024 року ознаменувався стартом переговорів про вступ з Україною та Молдовою під час перших міжурядових конференцій.
- 15 жовтня 2024 року було відкрито кластер «Основи процесу вступу до ЄС» з Албанією.
- У 2025 році відбулася активна фаза переговорів, зокрема з Україною, Молдовою, Чорногорією та Албанією. Прогрес Грузії оцінено як такий, що значно погіршився, а рівень відповідності Сербії залишається низьким. Чорногорія та Албанія відзначені як лідери у реформах.
- У вересні 2025 року було успішно завершено процес скринінгу (перевірки законодавства) в Україні. Наша країна виконала вимоги, потрібні для відкриття кластерів: перший (Основи), шостий (Зовнішні відносини), другий (Внутрішній ринок). Український Уряд уже заявив про свою мету попередньо закрити перемовини про вступ до кінця 2028 року.
- 15 червня 2026 року на Другій міжурядовій конференції в Люксембурзі Європейський Союз офіційно відкрив з Україною та Молдовою перший переговорний кластер «Основи» (Fundamentals)⁴⁵.

Розширення ЄС базується на принципі впровадження реформ. Це означає, що кожна країна рухається до вступу залежно від того, наскільки ефективно вона впроваджує реформи, особливо у сферах демократії, правосуддя та державного управління. Ці реформи мають бути незворотними і охоплювати всі сфери законодавства.

4.2. ЗВІТИ З РОЗШИРЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Звіти для України в межах Пакету розширення Європейського Союзу опубліковані у 2023⁴⁶, 2024⁴⁷ та 2025⁴⁸. Для нашої держави вони є одним із дороговказів у євроінтеграційних реформах.

Звіти з розширення формують рамку для переговорного процесу, адже в них сформульовані основні напрями впровадження реформ. План України містить конкретні ключові індикатори, які дозволяють оцінити впровадження реформ.

У травні 2025 року Уряд затвердив Дорожні карти у сферах верховенства права⁴⁹, реформи державного управління⁵⁰ та функціонування демократичних інституцій⁵¹. Ці Дорожні карти визначають ключові орієнтири державної політики, зокрема пов'язані із зобов'язаннями, взятими нашою державою в межах вступу України до Європейського Союзу. Таким чином, ці документи доповнюють одне одного і є основою євроінтеграційного процесу.

Розглянемо оцінку щорічного прогресу України у реформах на шляху до членства в ЄС за кластером «Основи» (Fundamentals) та розділом 22 «Регіональна політика та координація структурних інструментів» з фокусом на залучення громадянського суспільства.

Україні було надано статус країни-кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року. Відповідно, перший Звіт із розширення був підготовлений у 2023 році. Європейська Рада доручила Європейській комісії у межах щорічного пакету з питань розширення подавати їй звіти з розширення. Ці документи тепер замінюють колишні щорічні звіти про виконання Угоди про асоціацію.

Кластер «Основи» (Fundamentals) та роль громадянського суспільства у Звітах з розширення 2023-2025

Європейська комісія високо оцінила роль громадянського суспільства у продовженні демократичних реформ в Україні.

РОЛЬ ОГС

Громадянське суспільство залишається ключовим елементом української демократії, сприяє єдності суспільства.

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА

Діє правова рамка, що підтримує волонтерство і діяльність ОГС.

УМОВИ РОБОТИ

Попри воєнний стан, діяльність ОГС триває без істотних обмежень.

ФОРМАТИ СПІВПРАЦІ З ДЕРЖАВОЮ

Спостерігається конструктивна взаємодія у багатьох сферах політики, особливо в контексті процесу євроінтеграції.

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА

Держава розширила програми підтримки ОГС.

НОВИЙ ЗАКОН ПРО КОНСУЛЬТАЦІЇ

У січні 2025 року підписано Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» (фокус – публічні консультації), який набуває чинності за 12 місяців після завершення воєнного стану. Закон закріплює обов'язкову участь громадськості у підготовці рішень та посилює інституційний статус ОГС.

Україна гарантує права та свободу об'єднань, слова та мирних зібрань.

Ключовими документами на захисті цих прав та свобод є:

- ☐ Національна стратегія розвитку громадянського суспільства (2021–2026)
- ☐ Національна безбар'єрна стратегія
- ☐ Національна стратегія у сфері прав людини

Експертиза українських ОГС у ключових секторальних реформах зробила їх важливими партнерами як для Уряду, так і для міжнародних партнерів України. Наприклад, Фонд Східна Європа зробив вагомий внесок у цифрову трансформацію державних послуг та гармонізацію українського законодавства зі стандартами ЄС. Зокрема, за участі Фонду реалізовано реформу Держстату: портал офіційної статистики інтегрований із платформою SIGMA та створений як єдиний цифровий простір для роботи з даними. Розроблена і впроваджена нова платформа статистичного виробництва (ICCB ОДС). Єдина інтегрована

платформа має замінити більш ніж 50 розрізнених інформаційних систем. Для роботи з даними також інтегрували ШІ-асистента StatGPT (інструмент, що допомагає працювати з офіційною статистикою у форматі діалогу та швидко знаходити і розуміти дані). Таким чином оновлений портал офіційної статистики stat.gov.ua став сучасним, орієнтованим на користувача цифровим простором для роботи з даними. Євроінтеграційний напрям реформи Держстату передбачає гармонізацію української статистики зі стандартами ЄС, впровадження міжнародних форматів обміну даними та модернізацію цифрової інфраструктури Держстату. Це потрібно для забезпечення передання статистичних даних від Держстату до Євростату, виконання євроінтеграційних зобов'язань України, посилення інституційної спроможності Держстату та налагодження міжнародної співпраці у сфері статистики. У межах інтеграції міжнародних стандартів (МВФ та SDMX) Держстат реалізував сторінку Спеціального стандарту поширення даних (ССПД) МВФ і провів дослідження інструментів для публікації складних статистичних звітів у форматі балансів, зокрема національних рахунків та енергетичного балансу.

Фонд також долучився до впровадження системи eНотаріат – єдиної цифрової платформи для нотаріальних дій, що об'єднує нотаріальні реєстри в одну екосистему, інтегрується з державними реєстрами та Дія.Підписом і забезпечує онлайн-засвідчення документів із підтримкою QR-кодів. Система відповідає Регламенту ЄС eIDAS (електронна ідентифікація та довірчі послуги), сприяє транскордонному визнанню правочинів і є частиною гармонізації з *acquis communautaire* у сфері цифрового правосуддя (глави 23 та 24 переговорного процесу).

Крім того, за підтримки Фонду запроваджено онлайн-реєстрацію громадських об'єднань через портал Дія за модельним статутом. Завдяки автоматизованій обробці документів та інтеграції з Єдиним державним реєстром юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (ЄДР) громадяни отримують витяг з ЄДР без черг, паперів і нотаріального посвідчення. Послуга відповідає стратегії ЄС Digital Decade 2030 та Директиві про прозорість, сприяє боротьбі з корупцією, полегшує міжнародну грантову діяльність та гармонізує адміністративні процедури з європейськими стандартами e-Government (Chapter 23 – верховенство права).

6 січня 2025 р. Президент підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування»⁵², який впроваджує сучасні інструменти залучення громадян до управління на місцевому рівні. Цей новий Закон посилює інклюзивність і прозорість ухвалення рішень та наближає практики місцевого врядування в Україні до європейських демократичних стандартів. Закон визначає форми участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення». До їхнього переліку включені як уже відомі форми: громадські слухання, загальні збори жителів, місцева ініціатива, місцевий референдум, консультативно-дорадчий орган, так і нові: участь жителів у плануванні та розподілі коштів місцевого бюджету, публічні консультації, громадське оцінювання діяльності органів і

⁵² Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3703-20#Text>

посадових осіб місцевого самоврядування. Цей закон гармонізує українське законодавство про місцеве самоврядування з європейськими стандартами та є значущим кроком у розвитку місцевої демократії з 1997 року.

У Звітах Єврокомісії за 2024–2025 рр. визнана важливість ухвалення Закону України «Про публічні консультації» (таку ж оцінку йому раніше давали громадські експерти), однак підкреслено питання про набуття ним чинності лише за рік після завершення воєнного стану. Загалом, попри необхідний та важливий інструментарій консультацій, відкладена дія закону та непоширення його норм на депутатські законопроекти є викликом.

ОГС не лише роблять активний внесок у реформи, а й допомагають тримати удар від наслідків російської агресії. Після початку повномасштабної війни громадські організації не просто зберегли свою функцію «сторожового пса». Вони піднялися до рівня багатозадачних гравців: від гуманітарної допомоги та правозахисту – до волонтерських ініціатив і психологічної допомоги. Попри обмеження, запроваджені воєнним станом, ОГС продовжували свою діяльність відносно безперешкодно.

Хоча робота ОГС залишається не без викликів. Представники громадського сектору вказують на деякі нюанси та обмеження, спричинені умовами воєнного стану. Наприклад, під обмеження підпадає право громадян на вільне зібрання, а також доступ до публічної інформації, наприклад, використання інформації з державних реєстрів, що своєю чергою може впливати на виконання представниками ОГС контрольної функції.

Незважаючи на те, що формальні структури для взаємодії між державою та ОГС ще не були повністю сформовані, громадянське суспільство та органи влади співпрацюють, особливо в сфері європейської інтеграції.

У квітні 2025 року ФСЕ провів опитування українських ОГС щодо їхньої участі у процесах євроінтеграції. В опитуванні взяло участь 40 ОГС з усіх регіонів України⁵³. Серед ключових результатів опитування можна виділити: (1) переважно позитивну оцінку ОГС власної ролі у просуванні євроінтеграційних змін, але водночас лише 15% вважали себе добре обізнаними про процеси вступу України до ЄС; (2) 70% організацій вказали, що їм бракує знань про те, які існують можливості для участі у євроінтеграційних процесах, як працюють європейські інституції, якими є вимоги до організацій, що прагнуть стати партнерами у реалізації реформ; (3) 45% організацій відзначили обмеженість механізмів співпраці з владою, формалізм консультацій, низький рівень довіри з боку органів центральної та місцевої влади; (4) 57% ОГС відмітили складність пошуку та отримання актуальної інформації про конкурси, можливості навчання, відкриті консультації з боку держави чи міжнародних партнерів.

53 Довідкове видання «Євроінтеграція. Роль та участь ОГС». https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2025/08/Dovidnyk_web-1.pdf

Відкриття кластера «Основи»: що це змінює для громадянського суспільства

Відкриття кластера «Основи» 15 червня 2026 року має безпосереднє значення для громадянського суспільства, адже цей кластер охоплює саме ті сфери, у яких ОГС історично відіграють роль і «сторожового пса», і партнера реформ: верховенство права та основоположні права, функціонування демократичних інституцій, реформу державного управління й економічні критерії. Формальне відкриття переговорів переводить порядок денний ОГС із площини моніторингу виконання Угоди про асоціацію у площину співучасті у конкретних переговорних главах – зокрема, главах 23 і 24, дотичних до правосуддя та основоположних прав⁵⁴.

Оскільки кластер «Основи» відкривається першим, а закривається останнім, громадський моніторинг чутливих напрямів – незалежності САП і НАБУ, реформи ДБР, порядку призначення Генерального прокурора, антикорупційної політики – супроводжуватиме весь переговорний процес. Це формалізує та подовжує роль ОГС як гаранта незворотності реформ. Практичним підґрунтям такої участі стають ухвалені у травні 2025 року Дорожні карти у сферах верховенства права, реформи державного управління та функціонування демократичних інституцій, а також оновлений інструментарій участі, закладений Законом «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування».

Для регіональних і місцевих ОГС це водночас і вища планка вимог, і нове «вікно можливостей»: відкритий кластер підвищує попит на експертизу громадського сектору в оцінюванні реформ на місцях і посилює тезу про те, що європейська інтеграція має відчуватися не лише на національному рівні, а й у кожній громаді⁵⁵.

4.3. РОЗДІЛ 22 «РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА КООРДИНАЦІЯ СТРУКТУРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ»: ЗАЛУЧЕННЯ ОГС⁵⁶

Європейський Союз використовує регіональну політику, щоб зменшити нерівність між регіонами та забезпечити справедливе й стале зростання у всіх країнах ЄС. Політика згуртування спрямовує фінансування на регіони, які відстають від інших за рівнем розвитку. В більш розвинених країнах ЄС кошти політики згуртування становлять лише невелику частину бюджету, тому вони спрямовуються переважно на вузькі завдання, що підсилюють національні програми розвитку. Натомість у державах із нижчим рівнем економічного розвитку близько 60% державних інвестицій покривається саме за рахунок цієї політики. Це означає, що поступово вона стає одним із головних інструментів розвитку в більшості країн-бенефіціарів. Для України узгодження з цим підходом є важливим кроком до майбутньої інтеграції в ЄС, адже політика згуртування буде базою регіональної політики нашої країни після вступу до ЄС.

54 Представництво Європейського Союзу в Україні. ЄС та Україна відкривають перший кластер переговорів: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-and-ukraine-open-first-accession-negotiations-cluster_en

55 Урядовий портал. Україна посилює спроби можливості регіонів на шляху до членства в ЄС (за підсумками тематичного діалогу «Готовність регіонів до інтеграції України в ЄС» (Київ, 20 листопада 2025 р.), організованого Офісом Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України). <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-posyliuie-spromozhnosti-rehioniv-na-shliakhu-do-chlenstva-v-ies>

56 Звіт щодо прогресу України в межах Пакета розширення ЄС 2025: <https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7en?filename=ukraine-report-2025.pdf>

Участь громадянського суспільства має велике значення для ефективної політики згуртування ЄС, адже вона забезпечує адаптацію політик до місцевих потреб та сприяє належному врядуванню. Така участь може набувати різних форм – від подання заявок на фінансування з європейських структурних фондів до активного моніторингу реалізації політики та участі у стратегічному плануванні.

Україна вже зробила перші кроки у створенні сучасної системи регіональної політики. Хоча прогрес ще обмежений, варто відзначити успіхи у транскордонному співробітництві з країнами ЄС та у розробленні стратегій відновлення регіонів.

Ключові рекомендації розділу 22 для України:

- ❑ Впроваджувати Державну стратегію регіонального розвитку 2024–2027 та План заходів з її реалізації за участю ОГС.
- ❑ Модернізувати Державний фонд регіонального розвитку для фінансування відбудови та відновлення відповідно до кращих практик ЄС.
- ❑ Посилити координаційну структуру в межах регіональної політики для забезпечення систематичного й інклюзивного залучення регіональних та місцевих зацікавлених сторін за підтримки з боку Уряду. Важливу роль у цьому процесі відіграватиме громадянське суспільство.
- ❑ Розробити нормативно-правову базу для реалізації принципу партнерства, що передбачає залучення відповідних регіональних та місцевих органів влади, органів державної влади, соціально-економічних партнерів та громадянського суспільства на всіх етапах програмування державної регіональної політики, створюючи підґрунтя для майбутньої політики згуртованості відповідно до Європейського кодексу поведінки щодо партнерства.

30 вересня 2025 року Україна успішно завершила ключовий етап переговорів про вступ до ЄС – двосторонній скринінг із Європейською комісією. Завершив цей скринінг розділ 22.

25 серпня 2025 року в межах підготовки до двостороннього скринінгу за цим розділом Міністерство розвитку громад та територій України провело консультацію з громадськими організаціями та міжнародними партнерами. Захід відбувся у межах проєктів «Фенікс: Сила спільнот», що реалізує ФСЕ, та «Єднання для громади», що впроваджує ICAP Єднання, за підтримки Європейського Союзу.

Серед учасників заходу були як представники українських ОГС – експерти Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, ЦЕДЕМ, УНЦПД, ЗУРЦ, Центру якості місцевого самоврядування, Асоціації об'єднаних територіальних громад та інші; так і міжнародні партнери – Консультативна місія Європейського Союзу в Україні (EUAM); Центр підприємництва, МСП, регіонів і міст (CFE), Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD); Офісу польсько-українського розвитку Міністерства фондів розвитку та регіональ-

ної політики Республіки Польща; представники програми U-LEAD з Європою, Офісу зв'язку ОЕСР з Україною.

Міністерство розвитку громад та територій України представило досягнення у сфері регіональної політики, тоді як ОГС поділилися результатами досліджень, аналітичними матеріалами та практичними рекомендаціями для того, щоб зробити цей процес ефективнішим і орієнтованим на громади. Як зазначили як українські, так і міжнародні партнери, активне залучення громадянського суспільства є гарантією того, що європейська інтеграція відчуватиметься не лише на національному рівні, а й у кожній громаді.

Такі консультації зміцнюють довіру, підтверджують європейські цінності відкритості та підзвітності, а також підкреслюють, що шлях України до ЄС – це спільна справа всього суспільства.

4.4. РЕСУРСИ У СФЕРІ УЧАСТІ У ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ, РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РОЗВИТКУ, ЯКІ ДОСТУПНІ ДЛЯ ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

ОГС можуть подавати заявки на грантові конкурси у сфері євроінтеграції та регіональної політики

Напрямок	Програми	Умови	Вебресурси
МІЖНАРОДНІ ПРОГРАМИ			
Транскордонне співробітництво	Україна бере участь у п'яти програмах InterReg	ОГС повинні мати щонайменше одного фінансового партнера з відповідної країни-члена ЄС, одного фінансового партнера з України та здійснювати діяльність по обидва боки кордону	https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/cooperation/european-territorial/next_en https://huskroua-cbc.eu/calls https://ro-ua.net/en/funding/calls-for-proposals https://ro-md.net/en/funding/calls-for-proposals https://plua-karpacki.pl/aktualne-ogloszenia-o-naborach/

EU NeighboursEast	Співпраця Європейського Союзу (ЄС) з країнами Східного партнерства: Азербайджаном, Білоруссю, Вірменією, Грузією, Республікою Молдова та Україною	Фінансування українських ОГС, можливості участі у тренінгах та навчальних програмах	https://euneighbourseast.eu/uk/opportunities/?country%5B0%5D=ukraine
ДОНОРСЬКІ ПРОГРАМИ В УКРАЇНІ			
Конкурси Представництва ЄС в Україні	Щорічні конкурси для українських та європейських ОГС	Фінансування проєктів за оголошеною тематикою	https://www.eeas.europa.eu/eeas/grants_uk?f%5B0%5D=grant_site%3AUkraine&s=232
ПРОЄКТИ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ			
Програма ЄС Ukraine2EU	Ключова програма Європейського Союзу, спрямована на підтримку України у процесі вступу до ЄС	Грантовий конкурс проєктних пропозицій «Українські ОГС, що сприяють вступу до ЄС»!	https://www.facebook.com/Ukraine2EUProgramme
ГРАНТИ ВІД УКРАЇНСЬКИХ ОГС			
Фонд Східна Європа	ОГС, яка займається розвитком демократії та громадянського суспільства, впровадженням електронного урядування, розвитком малого та середнього бізнесу і соціального підприємництва, енергоефективними проєктами тощо	Грантові конкурси для українських ОГС	https://eef.org.ua/
Ініціативний центр сприяння активності та розвитку громадського почину «Єднання» (скорочено ІСАР «Єднання»)	ОГС, яка розвиває громадянське суспільство й культуру стратегічної філантропії, а також посилює ініціативи для розбудови демократії в Україні	Грантові конкурси для українських ОГС	https://ednannia.ua/
Міжнародний фонд «Відродження»	Благодійна фундація, що розбудовує в Україні відкрите суспільство, де кожен почуває себе гідно, де громадяни включені у творення держави, а влада є прозорою та відповідальною	Грантові конкурси для українських ОГС	https://www.irf.ua/about/

МЕПІНГ ПРОЄКТІВ ПІДТРИМКИ У СФЕРІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Щоб наочно показати, яким чином міжнародні партнери підтримують реформу децентралізації та сприяють регіональному розвитку, наявні програми підтримки систематизовані у вигляді мепінгу. Такий підхід дозволяє не лише перелічити програми підтримки, а й показати напрями їхньої роботи та точки перетину між ними. Мепінг допомагає зрозуміти вже сформовані пріоритети донорської підтримки, а також виявити сфери, які потребують доопрацювання та залучення додаткових ресурсів.

Тематичні блоки

Проєкти підтримки поділені на декілька тематичних блоків, що відповідають головним викликам реформи:

- ❑ **Прозорість та підзвітність.** Проєкти, спрямовані на підвищення відкритості органів влади, протидії корупції та впровадження сучасних стандартів врядування.
- ❑ **Довкілля.** Проєкти, спрямовані на інфраструктурний розвиток громад (відновлення / будівництво водопостачання, впровадження системи управління відходами тощо), який враховуватиме довкіллевий компонент для створення соціально справедливих, кліматично нейтральних і стійких міст.
- ❑ **Участь громадян.** Проєкти, що сприяють розвитку інструментів залучення громадян до ухвалення рішень на місцях та розвитку місцевої демократії.
- ❑ **Регіональний розвиток.** Проєкти, сфокусовані на посиленні спроможності регіонів, наданні муніципалітетами послуг, підтримці інфраструктури, плануванні та допомозі реалізації соціальних ініціатив.
- ❑ **Відновлення.** Ініціативи, що сприяють відбудові та відновленню після руйнувань, допомагають інтегрувати ВПО та створювати нові можливості для розвитку.

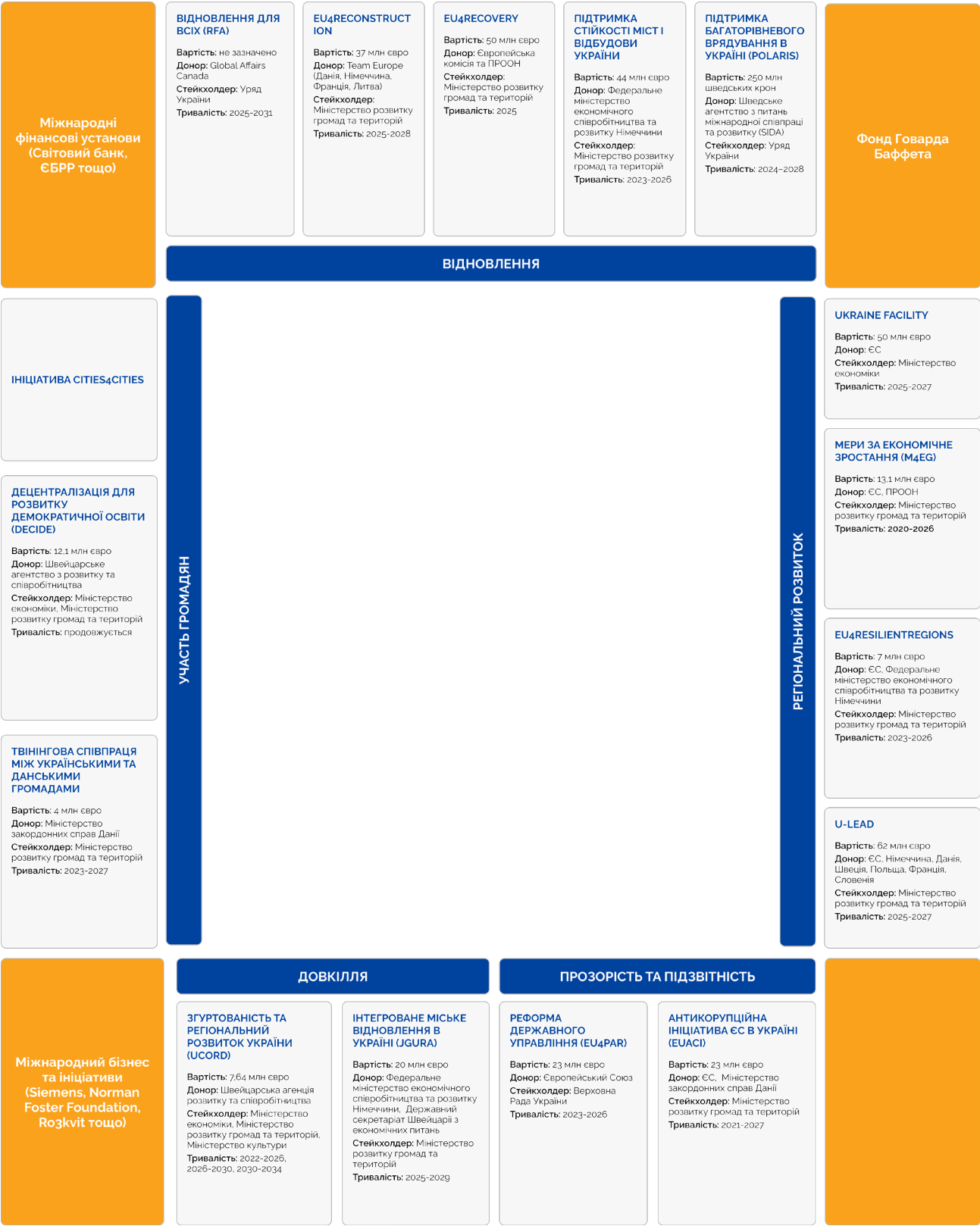
Окремо зазначено проєкти / програми / механізми, які мають комплексний характер і фокусуються одразу на декількох сферах:

- ❑ **U-LEAD with Europe** – підтримка розвитку спроможних громад, адміністрування послуг, цифровізації та місцевого врядування.

- ❑ **POLARIS** – програма охоплює п'ять тематичних напрямів: освіта, фінансова децентралізація та бюджетування, адміністративні послуги, відновлення під керівництвом місцевої влади, міжнародне співробітництво громад.
- ❑ **Ukraine Facility** – інструмент фінансової та технічної допомоги, що охоплює реформи, інвестиції та відновлення.
- ❑ **Cities4Cities / United4Ukraine** – ініціативи муніципального партнерства, які допомагають громадам встановлювати та розвивати партнерства із містами держав-членів Європейського союзу.

Додатково представлені т. зв. «опори» – установи, які надають точкову допомогу і підтримують ініціативи на місцях опційно. Вони сприяють вирішенню точкових питань, що, на відміну від проєктів, не потребує тривалого за часом, системного та ресурсомісткого підходу.

- ❑ **Міжнародний бізнес та ініціативи.** Пряме партнерство всесвітньо відомих бізнесів / спеціалістів / експертів, що об'єднуються або надають адресну допомогу для відбудови регіонів чи підтримку регіональних проєктів.
- ❑ **Фонд Говарда Баффета.** Інвестує у відбудову критичної інфраструктури та продовольчу безпеку.
- ❑ **Міжнародні фінансові установи (ЄБРР, Світовий банк, ЄІБ),** які забезпечують масштабні інвестиції та кредити для модернізації регіонів.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК СПІЛЬНА СПРАВА: ПОДОЛАННЯ РОЗРИВУ МІЖ НАЦІОНАЛЬНОЮ СТРАТЕГІЄЮ ТА МІСЦЕВИМИ ГРОМАДАМИ У МЕЖАХ UKRAINE FACILITY

6.1. ЗМІНА ПАРАДИГМИ СПРИЙНЯТТЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Інструмент Ukraine Facility з бюджетом у 50 млрд євро часто помилково сприймається в українському суспільстві винятково як фінансовий транш для покриття дефіциту бюджету або як «великий грант» на відбудову. Таке спрощене бачення є небезпечним, оскільки воно ігнорує головну суть Ukraine Facility – це інструмент трансформації країни. План України, який є основою цього інструменту, фактично є дорожньою картою нашого життя на найближчі роки.

Варто визнати: існує ризик, що євроінтеграція залишиться «елітарним проектом», який реалізується у трикутнику «Уряд – Парламент – Єврокомісія». Проте досвід країн, що приєдналися до ЄС під час хвиль розширення 2004 та 2007 років (зокрема Польщі, країн Балтії), свідчить про інше: успіх євроінтеграції прямо пропорційний рівню залучення усіх верств і прошарків суспільства. Це громіздкий, масивний процес, що вимагає зміни правил гри не лише у високих кабінетах Києва, а й у кожній сільській раді, лікарні чи громадській організації.

Без активної участі громадянського суспільства на місцях Ukraine Facility ризикує перетворитися на суто бюрократичну вправу зі звітування, втративши свій потенціал для реальних змін якості життя.

6.2. БАР'ЄРИ ДЛЯ МАЛИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ОГС

У 2025 році ФСЕ провів серію експертних консультацій та координаційних зустрічей стосовно впровадження Ukraine Facility на регіональному та місцевому рівнях у контексті громадської участі. Загалом було проведено більше десяти таких зустрічей. Участь у них брали представники експертної спільноти, асоціацій ОМС, міжнародних проектів технічної допомоги, ОГС з усіх регіонів України, представники Делегації Європейського Союзу в Україні, а також міжнародних фінансових організацій, що працюють в Україні.

Під час цих експертних консультацій було виявлено системні виклики, що заважають повноцінному залученню громадськості до впровадження Ukraine Facility. Ми спостерігаємо ситуацію «двох швидкостей»:

1. Великі національні ОГС: Мають експертизу, знання англійської, прямі контакти з донорами та урядом. Вони вже інтегровані у процеси.
2. Малі та регіональні організації: Часто залишаються осторонь євроінтеграційних процесів, не розуміючи своєї ролі та доступних можливостей.

КЛЮЧОВІ БАР'ЄРИ, ІДЕНТИФІКОВАНІ ПІД ЧАС ЕКСПЕРТНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ:

- ❑ Інформаційний вакуум та складність матеріалів: інформація про Ukraine Facility часто подана складною технічною мовою. Як наслідок, регіональні активісти не бачать зв'язку між глобальними документами та проблемами своєї громади.
- ❑ Брак інституційної спроможності: відсутність знань процедур ЄС, невміння писати проєктні заявки за стандартами Єврокомісії та мовний бар'єр.
- ❑ Сприйняття моніторингу як конфлікту: часто взаємодія між ОГС та місцевою владою зводиться до взаємних звинувачень, тоді як інструмент Ukraine Facility вимагає синергії та спільного планування.
- ❑ Обмежена впізнаваність та зрозумілість інструменту Ukraine Facility, що впливає на мотивацію та готовність ОГС та ОМС долучатися до участі. Інформування громадськості в основному відбувається про результати, а не про процес.
- ❑ Брак інформації про кошти, їх розподіл на рівні громад, регіонів (як взяти участь, подати проєкти від ОМС, громадської організації). Відсутність ресурсу, де сконцентровано інформацію про фінансові можливості та процедури.
- ❑ Відсутність «єдиного вікна», де зібрана інформація про можливості для ОМС та ОГС, а також проєкти, що вже реалізуються.

6.3. СТРАТЕГІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ (УРЯД, ДОНОРИ, МІЖНА- РОДНІ ПАРТНЕРИ)

Щоб виправити ситуацію та зробити Ukraine Facility справою всього суспільства, пропонується зосередити зусилля за такими напрямками:

6.3.1. Демократизація знань та комунікації

Необхідно змінити фокус інформування з «результатів» (скільки грошей отримали) на «процес» (як взяти участь). Бачиться доцільною розробка (Урядом та Європейською комісією) і реалізація комунікаційної стратегії щодо Ukraine Facility та Плану України.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: →

Запуск національної просвітницької кампанії, яка б пояснювала складні речі простою мовою. Важливо створювати адаптовані гайди та інфографіки для місцевого рівня, пояснюючи, як конкретний індикатор Плану України вплине на життя мешканця умовної громади на Полтавщині чи Одещині.

6.3.2. Інвестиції у «м'яку силу» регіонів (Pillar III)

Третій компонент Ukraine Facility (Pillar III) передбачає технічну допомогу. Критично важливо, щоб ці кошти йшли не лише на тренінги для чиновників, а й на розвиток спроможності регіональних ОГС.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: →

Запровадити програми менторства, де потужні національні організації «беруть під крило» регіональних партнерів, навчаючи їх процедур ЄС на практиці (англ. – learning by doing).

6.3.3. Створення майданчиків для діалогу

Євроінтеграція на місцях неможлива без співпраці влади та громади.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: →

Інституалізувати тристоронні робочі групи (влада – громадськість – бізнес) при регіональних офісах євроінтеграції для спільного планування регіональних проєктів у межах інвестиційної рамки Ukraine Facility. Доцільним бачиться створення платформи громадянського суспільства за всіма напрямками Ukraine Facility та Плану України, а також використання агенцій регіонального розвитку для зміцнення спроможності ОМС та громадських організацій щодо проєктного менеджменту.

ДОРОЖНЯ КАРТА ДЛЯ ОГС: ПРАКТИЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ПОСИЛЕННЯ УЧАСТІ У ВПРОВА- ДЖЕННІ UKRAINE FACILITY

У попередньому розділі було окреслено стратегічні рекомендації для ключових стейкхолдерів, від рішень і спроможності яких значною мірою залежить якість упровадження Ukraine Facility в Україні. Водночас повноцінна участь громадянського суспільства у цих процесах визначатиметься також тим, наскільки самі організації, передусім малі та регіональні, зможуть орієнтуватися у логіці інструменту, використовувати наявні інструменти участі та послідовно посилювати власну інституційну спроможність.

Для значної частини організацій, особливо тих, що працюють поза великими містами, Ukraine Facility і далі може мати вигляд складної системи з великою кількістю документів, процедур і не до кінця зрозумілих правил входу. Таке сприйняття є цілком зрозумілим, однак воно не повною мірою відображає реальний характер інструменту. Значна частина реформ, інвестицій і процедур, передбачених Планом України, безпосередньо стосується місцевого рівня – через відновлення інфраструктури, розвиток послуг, просторове планування, консультації, моніторинг та партнерства у громадах.

Саме тому участь ОГС у впровадженні Ukraine Facility варто розглядати не як другорядну або факультативну активність, а як один із практичних способів впливати на якість рішень, їхню підзвітність і відповідність реальним потребам громад. Далі запропоновано стислий набір орієнтирів, сформований на основі аналізу бар'єрів, зафіксованих у цьому звіті, а також досвіду консультацій зі стейкхолдерами. Його мета полягає в тому, щоб допомогти ОГС краще зрозуміти власну можливу роль у реалізації Плану України та більш упевнено діяти в межах наявних процедур, форматів участі й доступних можливостей.

7.1. СТРАТЕГІЧНИЙ РІВЕНЬ: ПЕРЕОСМИСЛИТИ ВЛАСНУ ОПТИКУ УЧАСТІ

Починати роботу з Ukraine Facility доцільно не з пошуку окремого конкурсу чи джерела фінансування, а з перегляду власного підходу до участі у цих процесах. Для багатьох організацій природним першим кроком залишається пошук грантових можливостей, однак у випадку з Ukraine Facility цього недостатньо. Більш продуктивною є логіка, за якої організація спершу співвідносить власну тематику з пріоритетами Плану України, оцінює можливі формати впливу, а вже потім визначає, які ресурси, партнерства та форми участі є для неї реалістичними й доцільними.

7.1.1. Вивчайте План України як базовий орієнтир

Для організацій, які прагнуть змістовно включатися у впровадження Ukraine Facility, План України має бути базовою точкою відліку для аналізу власної тематики, можливих ролей і напрямів діяльності. Доцільно самостійно працювати з текстом Плану, виокремлюючи ті його розділи, які безпосередньо стосуються сфери діяльності організації – освіти, соціального захисту, енергоефективності, культури тощо.

Йдеться не про те, щоб одразу охопити весь документ у повному обсязі. Значно ефективніше визначити власний тематичний сегмент, знайти відповідні індикатори, строки виконання та відповідальні органи, а потім співвіднести з ними вже наявні або потенційні ініціативи організації. Такий підхід дозволяє перейти від загального інтересу до предметного розуміння того, де саме організація може бути корисною – у моніторингу, підготовці пропозицій, проведенні консультацій, комунікації з громадою, дослідженнях чи адвокації.

Перед розробленням будь-якої ініціативи варто перевірити, наскільки вона узгоджується з логікою Плану України. Проекти та активності, які співвідносяться з його пріоритетами та індикаторами, мають значно вищі шанси бути сприйнятими як релевантні як для органів влади, так і для міжнародних партнерів, що працюють у межах або навколо інструменту Ukraine Facility.

ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ: ЧЕКЛІСТ «МОЯ РОЛЬ У ПЛАНІ УКРАЇНИ»

- [] Я визначив(-ла), який саме розділ Плану України стосується тематики моєї організації.
- [] Я виокремив(-ла) щонайменше три індикатори або завдання, які мають значення для моєї громади, області або цільової групи.
- [] Я з'ясував(-ла), який орган публічної влади відповідає за реалізацію цього напрямку на національному чи регіональному рівні.
- [] Я підготував(-ла) запит, пропозицію або аналітичний коментар щодо стану виконання відповідних індикаторів.

7.1.2. Сприймайте Ukraine Facility як «Університет євроінтеграції»

Ukraine Facility варто розглядати не лише як інструмент доступу до ресурсів, а й як практичне середовище, у якому організації можуть поступово опанувати логіку європейських процедур, вимог і стандартів роботи. Для багатьох ОГС це, фактично, можливість увійти у нову для себе інституційну рамку, де значення мають не лише сильна ідея чи суспільна мотивація, а й здатність працювати з правилами, звітністю, процедурною дисципліною, принципами гендерної рівності, екологічної сталості та прозорого управління.

Рух України до Європейського Союзу є тривалим процесом, у якому найбільшу цінність матимуть не ситуативні успіхи, а накопичена спроможність. Тому роботу з Ukraine Facility доцільно використовувати як етап системного нав-

чання. Знання, здобуті зараз під час взаємодії з європейськими інструментами, конкурсними правилами, вимогами до звітування та партнерської роботи, у перспективі становитимуть важливу інституційну перевагу. Особливо це стосується тих організацій, які планують надалі працювати з програмами ЄС, брати участь у політиках згуртування або бути партнерами у реалізації складніших реформ і проєктів на місцевому рівні. Знання, здобуті зараз у процесі реалізації Ukraine Facility, будуть конкурентною перевагою у наступні 10 років, коли Україна стане членом ЄС і отримає доступ до структурних фондів.

7.2. РІВЕНЬ ПАРТНЕРСТВА: ВІД КОНФЛІКТУ – ДО КОАЛІЦІЙ

Участь у впровадженні Ukraine Facility значною мірою залежить від здатності організацій працювати в координації з іншими ОГС, органами влади, асоціаціями, професійними середовищами та міжнародними партнерами. Для багатьох малих організацій спокуса діяти самостійно є цілком зрозумілою, однак у складнішому інституційному середовищі саме партнерство дедалі частіше стає умовою реальної участі.

7.2.1. Діалог замість конфронтації з владою

У контексті Ukraine Facility взаємодію з органами публічної влади доцільно розглядати не лише як майданчик для критики або реагування на вже ухвалені рішення, а як простір для раннього впливу на їхню якість і практичну здійсненність. Традиційна для громадського сектору функція контролю залишається надзвичайно важливою, однак у межах такого інструменту, як Ukraine Facility, її ефективність зростає тоді, коли критика поєднується з аналітикою, аргументацією та здатністю запропонувати конструктивну альтернативу.

Це не означає відмову від принциповості чи критичного погляду. Йдеться радше про зміну оптики: моніторинг і громадський нагляд варто позиціонувати не як інструмент постійного протиставлення, а як спосіб підвищення якості реформ, інвестиційних рішень та процедур реалізації. У багатьох випадках місцевим органам влади бракує не стільки доброї волі, скільки часу, експертизи, людського ресурсу або розуміння того, як адаптувати вимоги Ukraine Facility до реалій конкретної громади. Саме тут ОГС можуть виконувати важливу допоміжну та посередницьку роль.

Практичний сенс такого підходу полягає в тому, щоб переходити від загальних звинувачень до предметної взаємодії. Наприклад, замість публічної констатації того, що громада не просувається в певному напрямі, доцільніше запропонувати конкретну допомогу: проаналізувати вимоги до проєкту, підготувати інформаційну записку, провести громадське обговорення, допомогти із комунікацією або зібрати дані, яких бракує для аргументації рішення. За таких умов організація є вже не тільки контролером, а і носієм корисної місцевої експертизи.

7.2.2: Об'єднуйтеся у галузеві та регіональні мікрокоаліції

Для малих і регіональних організацій кооперація з іншими учасниками часто є необхідною умовою того, щоб їхній голос був помітним у складнішому інституційному середовищі. Окремій організації, особливо якщо вона працює у невеликій громаді або вузькій тематиці, складно впливати на порядок денний на національному рівні, підтримувати постійну комунікацію з міністерствами чи міжнародними партнерами і водночас зберігати якість локальної роботи. Натомість коаліційний формат дає можливість об'єднати ресурси, посилити аргументацію і зробити спільну позицію більш помітною.

Практичним кроком може бути створення невеликих тематичних або регіональних об'єднань із трьох-п'яти організацій, які працюють у дотичних напрямках або стикаються зі схожими викликами. Такі мікрокоаліції можуть спільно готувати звернення, проводити консультації, формулювати пропозиції до органів влади, обмінюватися інформацією про конкурси і навчальні можливості, а також розподіляти між собою окремі функції. Колективно сформульована позиція, особливо коли вона спирається на факти і досвід кількох громад чи регіонів, зазвичай має значно більшу вагу, ніж низка розрізнених індивідуальних звернень.

7.3. ОПЕРАЦІЙНИЙ РІВЕНЬ: ІНСТРУМЕНТИ, ЗНАННЯ І ПОВСЯКДЕННІ ПРАКТИКИ

Після стратегічного самовизначення і вибудови партнерств наступним кроком стає посилення прикладних навичок, без яких змістовна участь у реалізації Ukraine Facility залишатиметься обмеженою. Саме на операційному рівні стає зрозуміло, чи здатна організація не лише правильно визначити свою роль, а й працювати з документами, процедурами, комунікацією, конкурсними вимогами та щоденними управлінськими практиками.

7.3.1. Вчіть мову європейських процедур і вимог

Одним із практичних бар'єрів для багатьох ОГС залишається не лише брак інформації, а й складність самої мови, якою описуються процедури ЄС, проєктні підходи та критерії оцінювання. Йдеться не тільки про знання англійської (чи якоїсь іншої з офіційних мов ЄС) мови як такої, хоча і вона в багатьох випадках є необхідною, а й про здатність працювати з термінами, категоріями та управлінською логікою, які є типовими для європейських документів.

Такі поняття, як *cost-benefit analysis* (аналіз витрат і вигод), *stakeholder engagement* (залучення зацікавлених сторін), *cross-cutting issues* (наскрізні питання), *impact assessment* (оцінка впливу) або *monitoring framework* (рамка моніторингу), не є другорядною технічною деталлю. Саме через них формулюються вимоги до проєктів, логіка оцінювання заявок і очікування щодо реалізації ініціатив. Відповідно, інвестиція часу команди у вивчення такої термі-

нології та практики її застосування є важливою умовою підготовки до якісної участі у процесах, пов'язаних із Ukraine Facility.

7.3.2. Використовуйте можливості Компонента III (Pillar III)

Технічна допомога, передбачена третім компонентом Ukraine Facility, може бути важливим ресурсом для організацій, які потребують не лише фінансування, а насамперед доступу до навчання, менторства, консультацій і розвитку команд. Для багатьох ОГС саме такі можливості є найбільш реалістичною і водночас найбільш корисною точкою входу, адже дозволяють поступово нарощувати спроможність без необхідності одразу конкурувати за складніші інструменти підтримки.

У практичному вимірі це означає, що організаціям варто системно моніторити можливості, які пропонують реалізатори програм (дивіться мепінг проєктів підтримки у Розділі 5), проєкти технічної допомоги, міжнародні організації та партнерські платформи, що працюють у межах або у зв'язку з логікою Ukraine Facility. Доцільно відстежувати оголошення органів державної влади, профільних міністерств, міжнародних проєктів і програм підтримки, зокрема тих, що вже працюють у сферах місцевого розвитку, децентралізації, регіональної політики, відновлення та підвищення спроможності. Важливо не ігнорувати програм, які на перший погляд не передбачають прямого фінансування на реалізацію проєкту, адже навчання, обмін досвідом, консультації чи стажування часто створюють передумови для значно ширшої участі у майбутньому, це ресурс на розвиток найціннішого активу організації – людей.

7.3.3. Шукайте можливості через Компонент II (Pillar II)

Практична участь ОГС у впровадженні Ukraine Facility не обмежується поданням заявок на пряме фінансування. У межах інвестиційної рамки організації також можуть виконувати аналітичні, комунікаційні, моніторингові та консультаційні функції, особливо тоді, коли громади, муніципалітети або інші партнери готують інвестиційні проєкти, що потребують залучення населення, оцінки потреб, аналізу соціального впливу або супроводу публічної комунікації.

Тому доцільно розглядати Компонент II ширше, ніж лише як простір для великих інвестиційних рішень, які нібито не стосуються громадського сектору. Навпаки, у багатьох випадках саме ОГС можуть забезпечити той місцевий аналітичний і комунікаційний компонент, без якого реалізація інвестиційного проєкту буде неповною або менш якісною. Це вимагає іншого способу мислення: не лише шукати грант для себе, а й бачити, у якій ролі організація може бути корисною в екосистемі ширшого проєкту. Цілком можливо, територіальна громада готує інвестиційний проєкт, де ОГС може виконати частину роботи (соціальні дослідження, комунікація з населенням тощо).

**ПРАКТИЧНИЙ
ІНСТРУМЕНТ:
АЛГОРИТМ
ФІНАНСОВОЇ
ПІДГОТОВКИ**

Крок 1. Проведіть аудит внутрішніх політик і процедур. Перш ніж виходити на складніші можливості фінансування, варто перевірити, чи має організація базовий набір внутрішніх документів і правил, які є важливими для співпраці з європейськими та міжнародними донорами. Йдеться, зокрема, про антикорупційну політику, кодекс етики, підходи до гендерної рівності, правила запобігання конфлікту інтересів, фінансові процедури та інші елементи організаційної доброчесності. Якщо таких документів ще немає, доцільно використати типові зразки або адаптувати практики більш досвідчених організацій.

Крок 2. Шукайте партнерства з організаціями, які вже мають релевантний досвід. Для малих і регіональних ОГС одним із найреалістичніших шляхів входу може бути співпраця з більш досвідченими національними чи міжрегіональними організаціями. У такому форматі регіональна ОГС може бути партнером для збору даних, проведення польових досліджень, місцевих консультацій, роботи з цільовими групами або організації заходів на місцях. Така модель не лише відкриває доступ до нових форматів роботи, а й дозволяє навчатися на практиці, поступово накопичуючи власну інституційну спроможність.

7.3.4. Проявляйте ініціативу

У ситуації, коли інформація про інструмент залишається розпорошеною, важливою частиною участі стає здатність самостійно ініціювати комунікацію, уточнювати процедури та артикулювати потреби, які виникають на місцях. Організаціям варто не чекати, доки вся необхідна інформація буде подана в готовому та зручному форматі, а активно працювати із запитами, консультаціями та уточненнями.

Практично це означає, що доцільно самостійно звертатися до профільних міністерств, органів влади, міжнародних проєктів, програм технічної допомоги та інших дотичних структур із запитами щодо процедур, можливостей, конкурсних правил, роз'яснювальних матеріалів чи наявних ресурсів. Не менш важливо ініціювати місцеві обговорення, формулювати питання, які є актуальними саме для громади або регіону, і послідовно комунікувати проблеми, що виникають у практичній роботі. Така проактивність не гарантує миттєвого результату, однак саме вона дозволяє поступово робити складну систему більш доступною і зрозумілою для місцевих акторів.

**ПРАКТИЧНИЙ
ОРІЄНТИР:
ЯК ПОСИЛЮВАТИ
ПАРТНЕРСТВА І КОА-
ЛІЦІЙНУ
СПРОМОЖНІСТЬ**

Розбудова партнерств має починатися не зі спільної декларації, а з чіткого розуміння проблеми, яку організації прагнуть вирішити разом. Коаліції, сформовані навколо конкретної теми – наприклад, доступності публічного простору, якості муніципальних послуг, прозорості відновлення або участі жителів у плануванні, – зазвичай є більш стійкими і результативними, ніж ситуативні об'єднання без спільної предметної основи. У таких форматах важливо об'єднуватися не стільки «проти» певного органу чи рішення, скільки «за» конкретне вирішення проблеми.

Не менш важливою є робота з громадянами. ОГС може і повинна виконувати роль посередника між складною мовою реформ і повсякденним досвідом мешканців громади. Якщо люди розуміють, як саме певний індикатор Плану України або певна реформа впливає на якість місцевих послуг, відновлення інфраструктури, доступність транспорту чи прозорість бюджетування, вони стають не пасивною аудиторією, а союзниками у просуванні змін.

Паралельно варто розбудовувати і власну мережу професійних контактів. Регулярне спілкування з колегами, які вже мають досвід роботи з Ukraine Facility, участь у профільних заходах, обмін практиками, спільні звернення та неформальні канали координації часто виявляються не менш важливими, ніж формальні механізми участі. Для малих і регіональних ОГС саме така мережа може стати джерелом інформації, підтримки, партнерства і поступового входження у складніші процеси.

ВИСНОВОК

Практичні орієнтири, запропоновані у Розділі 7, показують, що участь ОГС у впровадженні Ukraine Facility потребує послідовної роботи з інформацією, партнерствами, інституційною спроможністю та розумінням логіки Плану України. У цьому контексті йдеться про формування здатності діяти в новій рамці, де європейська інтеграція, відновлення, місцевий розвиток і добре врядування дедалі щільніше переплітаються між собою. Саме тому ефективність Ukraine Facility визначатиметься не тільки виконанням індикаторів і своєчасністю фінансування, а і якістю взаємодії між державою, місцевим самоврядуванням, громадянським суспільством та міжнародними партнерами.

У ширшому вимірі реалізація Ukraine Facility та Плану України формує новий формат публічної політики, у якому місцевий рівень перестає бути лише простором виконання рішень, ухвалених національними інституціями, і натомість стає важливою ланкою їх осмислення, адаптації та практичного втілення. Те, наскільки відкритими, зрозумілими та інклюзивними будуть ці процеси, безпосередньо впливатиме і на результативність реформ, і на рівень довіри до них у громадах. У цьому сенсі цей матеріал покликаний слугувати опорою для кращого розуміння логіки інструменту, наявних можливостей і практичних викликів, пов'язаних із впровадженням Ukraine Facility та Плану України на місцевому рівні, а також орієнтиром для подальшої аналітичної, програмної та комунікаційної роботи у сфері європейської інтеграції, відновлення та місцевого розвитку.

